

Predsjednice i premijerke Svijeta 1960-1990.

Marić, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:495132>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

Ivona Marić

PREDSJEDNICE I PREMIJERKE SVIJETA OD 1960.
DO 1990. GODINE

Diplomski rad

Zagreb, 2019.

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Odjel za povijest

**PREDSJEDNICE I PREMIJERKE SVIJETA OD 1960.
DO 1990. GODINE**

Diplomski rad

Kandidatkinja: Ivona Marić

Mentorica: doc. dr. sc. Ivana Jukić

Zagreb, veljača 2019.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	4
2. Prava žena u Svijetu: 1960-1990.	8
3. Predsjednice i premijerke svijeta: 1960-1990.....	13
3.1. Predsjednice i premijerke Azije	14
3.2. Predsjednice i premijerke Europe	36
3.3. A što je s ostatkom Svijeta?	47
4. Zaključak.....	52
5. Popis literature	54

1. Uvod

Tema ovog rada je *Predsjednice i premijerke Svijeta od 1960. do 1990. godine*. U radu će se opisati fenomen snažnijeg uključivanja žena u politiku u drugoj polovici 20. stoljeća. Naime, šezdesetih godina 20. stoljeća žene svojim javnim djelovanjem ulaze na sami vrh politike. Ovaj diplomski rad prati uspon onih žena koje su preuzele važne funkcije u državi te će dati pregled zašto je došlo do toga baš u razdoblju nakon kraja Drugog svjetskog rata. No prije pregleda života i djelovanja političarki potrebno je naglasiti da pravo glasa žene u svijetu nisu dobile u isto vrijeme. Prva zemlja koja je ženama dala pravo glasa bio je Novi Zeland 1893. godine. U razdoblju od kraja 19. pa sve do 21. stoljeća gotovo su ih sve zemlje prihvatile kao ravnopravne građanke, no još uvijek postoje neke države koje nisu odlučile potvrditi njihovu ravnopravnost davanjem glasa.¹

Ideja je prikazati biografije političarki koje su obnašale navedene funkcije, opisati načine njihovog upravljanja državom, odnosno, što su postigle u svojim mandatima. Proučavajući literaturu primijetila sam da je tema nedovoljno istražena u hrvatskoj i svjetskoj historiografiji. Jedno od temeljnih pitanja jest zašto je baš u ovom razdoblju došlo do uključivanja žena u politiku. *Inter-Parliamentary Union* (Globalna organizacija nacionalnih parlamenata) je 2006. godine napravio statistiku o udjelu žena u parlamentima Svijeta. U istraživanju su obuhvatili gotovo 190 zemalja te su usporedili omjere broja žena i muškaraca u parlamentima Svijeta. Ako pogledamo statistiku, lako možemo iščitati da su žene uvijek bile u manjem postotku zastupljene u politici. Primjerice, 1945. godine u parlamentima Svijeta bilo ih je sveukupno 5%. Situacija se popravila sredinom pedesetih godina pa je tako 1955. godine u bilo oko 15% političarki.² Nakon toga, iz godine u godinu njihov broj u politici se povećavao. To nam je vidljivo prema podacima iz 2017. godine gdje broj žena u parlamentima Švedske, Finske, Slovenije, Njemačke i Srbije iznosi od 35% na više, a u parlamentima SAD-a, BiH i Hrvatske oko 20%.³

¹ Bartley, Paula, *Access to History, Votes for Women*, London, Hodder Education, part of Hachette Livre UK, 2007., str. 21-23.

² *Women in Politics: 60 years in retrospect*, Inter-Parliamentary Union, str. 20., dostupno na: <http://www.ipu.org/english/surveys.htm#45-05>, posljednji pristup 28. siječnja 2019.

³ Šarić, Mladenka, *(NE)RAVNOPRAVNOST: Za mizernu zastupljenost žena u politici krive su žene*, One Nastupaju, <https://www.onenastupaju.hr/2017/03/14/neravnopravnostza-mizernu-zastupljenost-zena-u-politici-krive-su-zene-ger-na-to-pristaju/>, posljednji pristup 13. veljače 2019.

Žene su se godinama borile s neravnopravnom raspodjelom moći u društvu. Početkom Prvoga svjetskog rata dobile su veću ulogu u društvu. Muškarci sve više vremena provodili na bojištima zbog čega je gospodarstvo patilo. Shvativši da je u državnoj blagajni sve manje novca, a sve je veća neravnomjernost prihoda i rashoda, odlučeno je da se ženama veće ovlasti i mogućnost masovnog zapošljavanja. Sve je više žena počelo raditi u tvornicama, a gospodarstvo se ponovno uzdizalo. Kraj rata je donio povratak na staro. Muževi, vrativši se s bojišta, ponovno su preuzeli sve ovlasti u svoje ruke. Međuratno razdoblje vraća žene na povijesno ustaljen položaj u društvu. Drugi svjetski rat ponovno je vratio muškarce na bojišta, a žene su, po drugi put, dobile mogućnost zaposlenja. Ovog puta, nakon rata, stvari su se promijenile. Nakon završetka Drugog svjetskog rata društvo više nije bilo isto. Mijenjala se struktura društva i javlja se liberalniji način razmišljanje. Tražila se veća jednakost, sloboda, ravnopravnost. Započeo je proces liberalizacije te se tražila veća demokracija i sloboda govora. Liberalizacija je dovela do većih prava svih marginaliziranih skupina, poput žena i Afroamerikanaca.⁴ Šezdesetih godina javile su se i kontrakture koje doduše nisu zaživjele u političkim i ekonomskim područjima života, no utjecale su na umjetnost i poglede ljudi na svijet. Pod nazivom kontrakultura podrazumijeva se pojam kulture koja se udaljava od ustaljenih i društveno prihvaćenih normi, tj. predstavlja sukob međusobno nepomirljivih koncepcija života.⁵ Iako nikada nije prodrla u sva područja života, kontrakultura je ostavila veliki učinak na cjelokupno društvo, a ne samo na umjetnost. Promjenom društva dolazilo je do uspona žena na utjecajnije položaje. U razdoblje Hladnoga rata svijet je podijeljen na Istočni i Zapadni blok, a ozračje unutar blokovski podijeljenog svijeta je napeto. Takvo stanje u svijetu dovelo je do promjena u razmišljanjima ljudi. Jedna od glavnih promjena koja je uslijedila je dolazak žena na vlast. Žene, protivno vjerovanju da su slabiji spol i da se u svojim djelovanjima vode isključivo osjećajima, počinju se dokazivati svojom sposobnošću i obrazovanjem u borbi protiv predrasuda te uz pomoć vladajućih stranaka zasjedaju na vlast. Tako smo 1960. dobili i prvu žensku premijerku Svijeta na Cejlonu, današnja Šri Lanka, Sirimavo Bandaranaike. Nakon nje uslijedio je val predsjednica i premijerki koje će obilježiti kraj 20. stoljeća.

⁴ Hart-Davis, Adam, Opačić, Vid Jakša, *Povijest: velika ilustrirana enciklopedija: od osvita civilizacije do suvremenog doba*, Zagreb, Mozaik knjiga, 2009., str. 428 – 433.

⁵ Roszak, Theodore, *Kontrakultura*, Naprijed, Zagreb 1978., str. 236.

U razdoblju od 1960. do 1990. godine na poziciji premijerke ili predsjednica se nalazilo 17 žena. Ovaj rad će prikazati biografije deset žena.⁶ Metoda istraživanja je bila tipična “studija slučaja” koja opisuje na koji način je došlo do određenih događaja te kako su (i jesu li) ti isti događaji i promjene utjecali na šire mase, u ovom konkretnom slučaju na narode unutar pojedinih država, unutar kojih su te žene vladale.

Prilikom istraživanja teza se nametala sama po sebi. Prikazom biografija predsjednica i premijerke Svijeta od 1960. do 1990, rad ističe stav da je pojava žena u politici bio odraz općeg ozračja vremena tj. odraz liberalizacije društva Svijeta i hrabrosti određenih žena da prihvatanjem vodećih političkih funkcija pokrenu promjene u javnom poimanju žena u politici. Ipak, biti uspješna predsjednica i premijerka ovisilo je – poput biti uspješan predsjednik i premijer – o osobnim sposobnostima, potpori političke elite, stranke, javnosti, ali i općim društveno-političkim okolnostima u mandate vladanja.

Prilikom pisanja i istraživanja sam se koristila raznom literaturom na hrvatskom i engleskom jeziku. Autori koji su se bavili ženama u politici općenito su Toril Skard, Charles Gulotta, Richard Gibbs i Alida Brill. U njihovim djelima naglasak je na kronološkom slijedu zbivanja. Richard Gibbs u svojem djelu *Woman prime ministers*, kao što i samo ime djela navodi, naglasak stavlja na žene premijerke u Svijetu, dok s druge strane Charles Gulotta i Alida Brill u svojim djelima opisuju žene političarke općenito. Jedino tko se odmiče od prikaza žena kroz njihove biografije je Toril Skard, koja se bavi isključivo politikom, pri čemu se ne obazire na privatni život.⁷ Pomoću navedenih autora i djela, rad je dobio svojevrsni temelj koji je proširen s političkim biografijama pojedinih žena. Prikaz političkih djelovanja pojedinih žena daju autori: Leslie Derfler, Meron Medzini, Laurie Nadel, Mercedes Padrino, John Blundell i Annette Madden. Naspram ostalih autora, navedeni autori daju najopsežniji uvid u biografiju

⁶ Sedam žena je izostavljeno zbog ograničenosti diplomskog rada i nedostatka literature. A izostavljene su: Isabel Martinez de Peron, Maria da Lourdes Pintasilgo, Lidia Gueiler Tejada, Gro Harlem Brundtland, Soong Ching-Ling, Milka Planinc, Maria Liberia Peters.

⁷ Skard, Toril, *Woman of Power: Half a century of female presidents and prime ministers worldwide*, Policy Press, University of Bristol, 2015.; Gulotta, Charles, *Extraordinary women in politics*, New York, Children's Press, 1998.; Gibbs, Richard, *Woman prime ministers*, Morristown, N.J., Silver Burdett, 1981.; Brill, Alida, *A rising public voice; women in politics worldwide*, New York, The Feminist Press at The City University of New York, 1995.

pojedine političarke. S obzirom da je literature malo, odlučila sam se na ove autore jer autobiografije pojedinih žena mogu dati subjektivan dojam.⁸

Rad je podijeljen u četiri poglavlja. Nakon uvodnog dijela, slijedi općeniti prikaz pojave liberalizacije u suvremenom društvu. Predstavljena je borba marginalnih grupa za veća prava u društvu. Borba je prikazana kroz priče tri iznimno bitne i karizmatične osobe: Rose Parks, M. L. Kinga i Eleanor Roosevelt. Drugo poglavlje stavlja naglasak na prve zakone i konferencije koje su utjecale na povećanje prava žena. Događaj koji je bio od ključne važnosti je *Konferencija u Mexico Cityju 1975.* nakon čega žene dobivaju veće ovlasti u društvenim i političkim djelatnostima. Treće, ujedno i najbitnije poglavlje, donosi biografije predsjednica i premijerki koje su vladale u razdoblju od 1960. pa sve do 1990. godine. U ovom poglavlju pratimo kako žene dolaze na političku scenu na svim kontinentima, kako bi istaknuli prisutnost procesa liberalizacije diljem Svijeta. Iz toga razloga biografije su složene kao “šetnja” Svijetom po kontinentima, a ne kronološki.

Rad ne teži predstavljanju sveukupne politike svake žene, već samo pregled onoga što je ovdje izdvojenih deset žena doprinijelo oblikovanju i djelovanju društvima Svijeta. Predstavljene su glavne točke njihove politike koje daju jasnu sliku njihove osobnosti i načina vođenja države.

⁸ Derfler, Leslie, *The Fall and Rise of Political Leaders: Olof Palme, Olusegun Obasanjo and Indira Gandhi*, New York, Palgrave Macmillan, 2011.; Medzini, Meron, *Golda Meir: A Political Biography*, Tel – Aviv, De Gruyter Oldenbourg, 2008.; Nadel, Laurie, *Corazon Aquino journey to power*, New York, J. Messner, 1987.; Padrino, Mercedes, *Women in Politics: Benazir Bhutto*, Philadelphia, Chelsea House Publisher, 2004.; Blundell, John, *Margaret Thatcher, A Portrait of the Iron Lady*, New York, Algora Publishing, 2008.; Madden, Annette, *In her footsteps: 101 Remarkable Black Women from the Queen of Sheba to Queen Latifah*, Conari Press, Berkley, California, 2000.

2. Prava žena u Svijetu: 1960-1990.

Biti žena u politici u prošlosti je bio poprilično zahtjevan zadatak. Svi stereotipi koji su bili prisutni u društvu jednostavno su bili prejak. U društvu gdje vladaju muškarci, izboriti se za svoj glas i svoja prava bila je gotovo nemoguća misija. Uzmimo za primjer Kathleen Hall Jamieson, uglednu feministkinju i komunikacijsku stručnjakinju, koja je analizirala što se smatra ženskim a što muškim govorom krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća:

Mnogi muškarci nisu samo vjerovali da će politička aktivnost oslabiti žene, već i da će feminizirani govor povrijediti društvo. Prvo, muškarci su rekli da su ženski mali mozgovi isključivo fokusirani na potomstvo. To ih je učinilo fundamentalno iracionalnim. Tvrdili su da je ženski govor izveden iz emocija; da je pretjeran i neorganiziran. Dakle, ako bi im se dala ovlast, to bi pokvarilo društveni poredak zato što bi one pozivala ljude da radije podrže prosudbe utemeljene emocijama nego razumom. Novi zavjet je čak sugerirao da, budući da žene nemaju sposobnost da upravljaju svojim govorom i učvršćuju svoje misli, davao je mogao prodrijeti u njih, čineći njihove poruke zavodljivim i grešnim. Drugo, govor žena bio je previše osoban da bi mogle govoriti u ime institucija... Iz tih razloga, ženski govor bi bio veliki izazov institucijama, "iscrpio bi naciju od testosterona" i oslabio političko tijelo. Dakle, žene su trebale šutjeti i biti okupirane svojom privatnom domenom.⁹

Situacija se počela polako mijenjati nakon Drugoga svjetskog rata kada je broj žena u politici stalno rastao. Izuzevši skandinavske zemlje, u prosjeku žene početkom 21. stoljeća još uvijek čine tek oko 20% parlamentarnih zastupnika.¹⁰

U razdoblju od 1960. do 1990. godine Svijet je u Hladnom ratu tj. političkom sukobu SAD-a i SSSR-a. NATO predstavlja kapitalistički sustav koji pokušava suzbiti Varšavski, socijalistički sustav koji se temelji na politici SSSR-a. Hladni rat je ostavio posljedice na ekonomskom, gospodarskom i socijalnom planu.¹¹ Razdoblje nakon završetka Drugog svjetskog rata donosi ogromne promjene u društvu. Ljudi su, nezadovoljni ratovima, propašću gospodarstva i

⁹ Larner, Lindsay, *The Role of Feminine Rhetoric in Male Presidential Discourse: Achieving Speech Purpose*, University of Pennsylvania, 2008., str. 12., dostupno na: <https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1122&context=curej>, posljednji pristup 1. veljače 2019.

¹⁰ Pološki Vokić, Nina, Bulat, Ivana, *Što žene lideri unose u politiku- psihološka i radna obilježja, stil vođenja, interesi i perspektive*, Zagreb, 2013., str. 4.

¹¹ Maurović, Marko, Hladni rat: (ne)definicija, početak, interpretacije, percepcije i identifikacije, povezanost unutarnje i vanjske politike, *Pro tempore*, godina II., broj 2. Zagreb, ISHA Zagreb- Klub studenata povijesti, 2005., str. 1-8.

ekonomije, tražili promjene. Stanovnici pojedinih zemalja nisu željeli više živjeti u sustavnim nadzorima i ugnjetavanjima te su nastojali poboljšati svoj položaj u društvu javnim govorima i prosvjedima.¹²

Prva u nizu osoba koja se suprotstavljala dotadašnjim nametnutim normama i (nenamjerno) krenula u liberalizaciju, barem po pitanju rase jednakosti, bila je Rosa Parks. Ona je 1. prosinca 1955. godine odbila poslušati zapovijed vozača autobusa te svoje mjesto ustupiti bjelkinji. Vozač je pozvao policiju, koja ju je odmah odvela u pritvor. Suđenje je trajalo svega 30 minuta te je morala platiti 14\$. Postala je simbol otpora i okidač koji je doveo do masovnih prosvjeda i drugačijeg gledanja na marginalizirane društvene skupine. Nedugo zatim, u jednom je intervjuu odgovorila na pitanje zašto se nije htjela ustati. Izjavila je:

*Ljudi često pretpostavljaju da se nisam ustala jer sam bila umorna. To nije istina. Nisam bila ništa umornija nego prethodnih dana. Nisam htjela da me se degradira te da se prema meni loše ponašaju. Nisam htjela biti otjerana sa sjedala koje sam platila. Ovo je bila moja prilika da se izrazim te da pokažem kako se osjećam kad me se na taj način tretira. (...) Kada sam trebala donijeti odluku, nisam oklijevala jer smatram da se to događa predugo. Što više šutimo, to nas se više ponižava.*¹³

Potaknut tim i brojnim drugim događajima vezanih za marginalne skupine, Martin Luther King, počeo je javno govoriti o pravima crnaca. On je 28. kolovoza 1963. godine održao govor tijekom Marša u Washington za slobodu poznat pod nazivom “*I have a dream*”. To je jedan od najpoznatijih i najutjecajnijih govora koji je odjeknuo u svijetu. Govor je trajao 17 minuta, a jedan od najzanimljivijih i najupečatljivijih trenutaka je:

*Sanjam da će mojih četvero djece jednoga dana živjeti u naciji gdje neće biti osuđivani po boji kože, već po karakteru. Sanjam. Sanjam da će jednoga dana u Alabami crnci i crnkinje moći živjeti ruku pod ruku s bijelcima i bjelkinjama kao braća i sestre.*¹⁴

Koliko se društvo korjenito mijenjalo u razdoblju krajem četrdesetih i u pedesetim godinama, vidimo i po činjenici da je Eleanor Roosevelt(supruga američkog predsjednika Franklina Roosevelta), iako je bila žena, uživala ogromnu podršku ljudi. Koliko je bila utjecajna kao jedna

¹² Hart-Davis, Opačić, *Povijest: velika ilustrirana enciklopedija*, str. 428 – 433.

¹³ *Rosa Parks*, History, <https://www.history.com/topics/black-history/rosa-parks>, posljednji pristup 30. siječnja 2019.

¹⁴ Luther King, Martin, *I have a dream*, March on Washington, 1963. str. 5, <https://www.archives.gov/files/press/exhibits/dream-speech.pdf>, posljednji pristup 30. siječnja 2019.

žena, dovoljno govori činjenica da su ljudi od nje očekivali da se kandidira na izborima 1948. godine. No ona je naglasila kako njena želja nije bavljenje politikom već ukazivanje na nepravdu u društvu te borba za jednakosti u svim segmentima života.¹⁵ Sve više ljudi obraća pozornost na nejednakosti unutar društva te se društvo polako, ali sigurno počelo mijenjati.

Socioekonomske promjene koje su preobrazile položaj žene u poratnim godinama (1945 - 1965) potaknule su nadu da će mnoge od njih dobiti udio u političkoj moći. Ulaskom žena u politiku dolazi do kršenja dva osnovna načela- hijerarhije spolova i podjelu rada među njima. Pravnik Maurice Duvenger 1955. godine je izjavio:

*Eliminacija žena iz, u osnovi, natjecateljskih razloga, pretvara se u argument da je politika samom svojom prirodom, bitno muška domena u koju žene treba pripustiti samo iznimno i u strogo ograničenim područjima.*¹⁶

Ograničena područja podrazumijevaju žene u politici, no ne na vodećim pozicijama. Borba za jednakost spolova i veća prava žena se nastavila s *Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* iz 1950. godine. Članak 14.1. pod nazivom *Zabrana diskriminacije* navodi:

*Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.*¹⁷

Prvi dokument koji se izravno ticao žena i politike nastao je 1967. i poznat je pod nazivom *Rezolucija 356 Savjetodavne skupštine o političkom, društvenom i građanskom položaju žena u Europi*. Skupština je smatrala da, iako na prvi pogled, prema zakonima, postotak žena u politici izgleda zadovoljavajuć, u stvarnosti nije bio ni približno u mjeri u kojoj bi trebao biti. Smatrali su da će *Rezolucija 356* potaknuti žene i dati im priliku da obnašaju političku dužnost.¹⁸ Žene su sedamdesetih godina prosvjedima počele prozivati političke stranke, koje u svojim redovima imaju mali postotak žena, da opravdaju Rezoluciju te da prihvate njihovu kvotu. Pod pritiskom

¹⁵ Eleanor Roosevelt, Iowa State University of Science and Technology, <https://awpc.cattcenter.iastate.edu/directory/eleanor-roosevelt/>, posljednji pristup 31. siječnja 2019.

¹⁶ Sineau, Mariette, *Ravnopravnost- Vijeće Europe i sudjelovanje žena u političkom životu*, Zagreb, 2004., str. 12-13.

¹⁷ *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Rim 4. studenog 1950., dostupno na: [https://www.zakon.hr/z/364/\(Europska\)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda](https://www.zakon.hr/z/364/(Europska)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda), posljednji pristup 31. siječnja 2019.

¹⁸ Sineau, *Ravnopravnost- Vijeće Europe i sudjelovanje žena u političkom životu*, str. 21.

aktivistica, neke stranke su popustile. Prihvatile su načelo ženskih kvota u stranačkim upravnim tijelima i na izbornim listama. To se najviše moglo vidjeti u skandinavskim socijaldemokratskim strankama.¹⁹

Povećanje broja ženskih članica stranaka u cijelome svijetu vidljivo je tek nakon djelovanja ženskih pokreta pod okriljem Ujedinjenih naroda u kontekstu *Desetljeća žena* od 1975. godine. *Općom rezolucijom Ujedinjenih naroda* iz 1976. godine prihvaćen je naziv Desetljeće žena i prema UN-u odnosilo se na razdoblje od 1975. do 1985 godine. Prema Uni Ruppert, Desetljeće žena se moglo podijeliti na tri faze. Prva faza je započela 1975. godine kada je održana *Prva svjetska konferencija* UN-a o ženama u Mexico Cityju, a završava *Drugom konferencijom* održanom 1980. godine u Kopenhagenu. Prva faza je karakteristična po tome što su se u njoj tematizirala takozvana ženska pitanja. Tematizirala se uloga i položaj žene unutar društva. Žene se sve više poticalo da se aktivno uključe u sva područja svjetske politike. Druga faza trajala je od 1980. do 1992. godine a najpoznatija je po *DAWN konceptu* predstavljenom na *Svjetskoj konferenciji žena u Nairobiu* 1985. godine. DAWN koncept je mreža žena sa svih južnih kontinenata kojima je cilj razvijanje revolucionarnog koncepta osnaživanja, a to osnaživanje ukazivao je na proces jačanja i zadobivanja veće moći uz pomoć vlastitog truda žena, putem pregovora oko raspodjele moći na svim razinama društvenog i političkog života. Tim programom međunarodni ženski pokret poprimio je karakter transnacionalnog te su se feministkinje solidarizirale i počele stvarati društvene mreže.²⁰ Treća faza traje od 1992. do danas a karakterizira ju sve veće umrežavanje žena koje se bave politikom. One su stvorile svoje vlastite instrumente, norme i prezentirali svoju perspektivu međunarodne politike.²¹

U razdoblju Prve faze, točnije 1979. godine, osnovan je prvi *Odbor za ravnopravnost spolova*. Bio je usredotočen na promicanje i jačanje prisutnosti žena na političkoj i javnoj sceni. Smišljao je instrumente i strategije za ravnopravnost na paneuropskoj razini. Nakon pada Berlinskog zida

¹⁹ Isto, str. 14.

²⁰ Sineau, *Ravnopravnost- Vijeće Europe i sudjelovanje žena u političkom životu*, str.21.; Ruppert, Una, *Politika transnacionalnih ženskih pokreta deset godina nakon Pekinga: globalni diskursi i transverzalna politika, Žene i politika: Istočna Europa i Treći svijet - ženski pokušaj ponovne uspostave dijaloga : dokumentacija*, Zagreb, Ženska infoteka, 2005., str. 87.; Gajdek, Karmela, *Transnacionalne feminističke mreže*, LIBELA RSD, <https://www.libela.org/prozor-u-svijet/2796-transnacionalne-feministicke-mreze/>, zadnji pristup 1. veljače 2019.; *Desetljeće žena*, 16. prosinca 1976., dostupno na: <http://www.un-documents.net/a31r136.htm>, posljednji pristup 1. veljače 2019.

²¹ Ruppert, *Politika transnacionalnih ženskih pokreta deset godina nakon Pekinga: globalni diskursi i transverzalna politika*, str. 87-88.

1989. godine, pozornost Odbora preusmjerena je na žene u Središnjoj i Istočnoj Europi.²² Sve navedeno pridonijelo je ulasku žena na političku scenu krajem dvadesetog stoljeća. Žene su 1960. godine ušle u stereotipizirani politički svijet i svojim političkim djelovanjem promijenile su percepciju političkog dužnosnika. Političara više nije određivao njegov status i spol, već njegova/ njena sposobnost.

²² Sineau, *Ravnopravnost- Vijeće Europe i sudjelovanje žena u političkom životu*, str. 17-18.

3. Predsjednice i premijerke svijeta: 1960-1990.

Sirimavo Bandaranaike je postala prva žena na visokoj političkoj funkciji u Svijetu. Nakon nje, sveopći trend žena u politici se nastavlja i 1990-ih godina. Žena više nije strani entitet u politici te na vodećim pozicijama u državi. Ulaskom žena u politiku, politika država se pokušava promijeniti, tj. žene su svojom politikom pokušale stabilizirati i ojačati status svojih država na svjetskoj razini te dugoročno gledajući, postaviti temelje moderne demokracije. Političkom diplomacijom, ratovima i sporazumima podigle su svoje zemlje na novu razinu, a činjenicom da su žene to postigle, dokazale da mogu vladati jednako kao i muškarci te otvorile put novim, mlađim generacijama političarki. Politička raznolikost, potaknuta ulaskom žena u politiku, omogućila je jačanje demokracije. Što je veća raznolikost u politici to je demokracija jača. Veća mogućnost izbora omogućuje stanovništvu lakši odabir konkurentnijeg i sposobnijeg kandidata za vlast. Ulazak žena u politiku označio je promjenu političke kulture, diskursa i javne politike te u konačnici omogućio porast moći žena. Nakon prvih žena političarki trend odabira žena na vodeća mjesta u politici se nastavlja. Kao što je prethodno navedeno, broj žena u politici 2017. godine je skoro pet puta veći nego li 1950-ih.²³

Iz prvog potpoglavlja lako se može zaključiti da su prve žene premijerke dolazile iz azijskih država. Postavlja se pitanje zašto je tako? Imamo li pravo pokrenuti diskusiju da je politička elita bila najkompaktnija u Aziji te je upravo ta elita odlučila postaviti žene na vrh države? Je li Azija predvodnik u političkoj revoluciji i liberalizaciji u odnosu na ostatak svijeta? Može li se zaključiti da se politika Azije toga doba nije oblikovala kroz spol i status, već kroz sposobnost osobe?

²³ *Women in Politics: 60 years in retrospect*, str. 20.; Šarić, (NE)RAVNOPRAVNOST: Za mizernu zastupljenost žena u politici krive su žene, <https://www.onenastupaju.hr/2017/03/14/neravnopravnostza-mizernu-zastupljenost-zena-u-politici-krive-su-zene-jer-na-to-pristaju/>, posljednji pristup 13. veljače 2019

3.1. Predsjednice i premijerke Azije

a) Sirimavo Bandaranaike – Šri Lanka

Sirimavo Bandaranaike (1916 – 2000) bila je prva žena premijerka na Svijetu. Na vlast je došla sa samo 44 godine. Dara Janeković u svojoj knjizi *Susreti s poviješću* govori da je dolazak Sirimavo Bandaranaike na vlast bilo najveće iznenađenje u zemlji tradicionalnih budističkih – religioznih nazora. Bila je udana za poznatog cejlonskog političara Solomuna Bandaranaikea. U počecima svog braka nikada nije razmišljala o politici. No nakon što je 1960. godine izvršen atentat na njenog supruga, Sirimavo Bandaranaike je odlučila preuzeti njegovu ulogu. Iste godine postala je predsjednica Stranke slobode Šri Lanke i premijerka. Za tu je priliku izjavila: “Nikada ne bi prihvatila dužnost predsjednice vlade da moja zemlja nije bila u opasnosti.”²⁴ Na poziciji premijerke se zadržala pet godina prije nego što je izgubila izbore. No, nedugo zatim, točnije 1970. godine ponovno se vratila na vlast, da bi sedam godina nakon, ponovno izgubila izbore.²⁵

Sirimavo Bandaranaike rođena je 1916. godine u Balongodi u Cejlonu. Potjecala je iz imućne obitelji te je cijeli svoj život živjela u izobilju. Kada je napunila 24 godine, roditelji su joj dogovorili brak s aristokratom Solomonom Bandaranaikeom.²⁶ Solomon je bio vođa *Ujedinjene Nacionalne partije*. Politika Solomona i njegove stranke bila je zasnovana na radikalnom socijalizmu. Njegova politička zalaganja, prešla su i na Sirimavo Bandaranaike koja je nastavila muževim stopama. Solomon je bio žestoki zagovaratelj slobode Cejlona. Borio se za neovisnost od Britanije. Cejlon je britanska kolonija od 1815. do 1947. godine kada uspijevaju ispregovarati neovisnost. Nakon uspjeha u stvaranju neovisnosti Cejlona, Solomon postaje ministar zdravstva i upravitelj lokalne samouprave. Svoju poziciju napustio je 1951. godine kada je odlučio formirati *Stranku slobode Šri Lanke*. S obzirom da je imao podršku naroda, odlučio se udružiti s još četiri stranke te izaći na izbore 1956. godine. Na tim je izborima pobijedio i postao premijerom Šri Lanke. U svojoj se politici zalagao za neutralnost Šri Lanke.²⁷ Pozivao je na ostvarivanje diplomatskih veza, ukidanje britanskih vojnih baza i surađivanje s najmoćnijim nacijama, uključujući Kinu i Sovjetski savez. Solomonova je politika, jedna od utjecajnijih politika na

²⁴ Janeković, Dara, *Susreti s poviješću*, Zagreb, Prometej, 2000., str. 239-240.

²⁵ Isto

²⁶ Solomon Bandaranaike (1899 – 1959) je bio ministar zdravstva, četvrti premijer Cejlona, suprug Sirimavo Bandaranaike i osnivač Stranke slobode Šri Lanke. Gulotta, *Extraordinary woman in politics*, str. 93.

²⁷ Gulotta, *Extraordinary women in politics*, str. 92-94.

području Azije. Zalagao se za veća prava radnika, ukidanje engleskog kao službenog jezika i postavljanje budizma kao glavne vjere zemlje. Ta posljednja stavka nije svima odgovarala. Hindusi nisu željeli da njihov utjecaj oslabi te su se odlučili na atentat. Ubiti su Salomona 1959. godine²⁸. Nakon Salomonove smrti netko je trebao preuzeti vlast. Logičan slijed događanja, s obzirom da je dobila punu podršku suprugov stranke, za razliku od ostalih kandidata, nametnuo je Sirimavo Bandaranaike za njegovu nasljednicu. Sebe je smatrala prije svega suprugom i majkom te nije bila previše zaintrigirana politikom. No, nakon muževe smrti, smatrala je da je njena dužnost preuzeti tu odgovornost na sebe. U tome ju je podržala i suprugova Stranka slobode.²⁹ Godine 1960. održani su novi izbori. Na tim izborima Sirimavo Bandaranaike je predstavljena kao žena koja će ponosno i časno ponijeti teret muževe stranke i nastaviti njegove reforme. Dobila je podršku brojnih malih ljevičarskih i desničarskih stranaka te je formirala koaliciju *Ujedinjenih narodnih fronti*. Njena je stranka na izborima dobila 75 poslaničkih mjesta od ukupno 151, a Sirimavo Bandaranaike je postala premijerkom Šri Lanke.³⁰

Prvi potez kao premijerke bilo joj je postavljanje jezika Sinhala kao službenog u svim državnim institucijama. No nisu svi potezi prošli bez incidenata. Naime, ona se nikada nije zalagala za jednakost vjera. Kao i njen suprug, željela je da budizam bude jedina službena vjera u zemlji. Često je zatvarala kršćanske škole i provodila cenzuru protiv svega kršćanskog. Takva politika nije moglo proći bez prosvjeda. Sve veći i učestaliji prosvjedi, prisilili su Sirimavo Bandaranaike i njenu vladu da povuku neke zakone koji su bili usmjereni protiv kršćana.³¹ Uz mjesto premijerke preuzela je vodstvo vanjske politike i narodne obrane. Sve je iznenadila svojom smjelošću u provođenju socijalnih i ekonomskih reformi. Nacionalizirala je imovinu međunarodnih kompanija poput ESSO i Shell. Također je nacionalizirala i budističke škole. Ona, kao i cijela njena vlada, u svom petogodišnjem mandatu često se suočavala s političkim protivnicima. Nakon nacionalizacije poduzeća i škola, otišla je korak dalje te je nacionalizirala i Cejlonsku banku. Najavila je veće kontrole i nadzore nad svim stranim bankama, nacionalizirala je i britanska, indijska, kanadska i australska osiguravajuća poduzeća. S obzirom na sve reforme koje je provela, bilo je očekivano da će se netko pobuniti protiv nje. Opozicija je odlučila srušiti njenu vladu. Udružili su se s budistima, koji su joj zamjerali nacionalizaciju škole te su još i u

²⁸ Isto

²⁹ Gibbs, *Woman prime ministers*, str. 7.

³⁰ Janeković, *Susreti s poviješću*, str. 240.

³¹ *Area handbook series*, Sri Lanka a country study, Washington, U.S. G.P.O., 1990., str. 47-48.

pomoć pozvali tiskovne medije. Sirimavo Bandaranaike sišla je s političke scene samo šest mjeseci prije isteka mandata.³²

Na vlast je došao Dudley Sennayake, a Sirimavo Bandaranaike se našla na čelu opozicije. Iste godine nakon odlaska s vlasti, predstavila je svoj politički program nastavka karijere. Obećala je da će dovršiti nacionalizaciju i da će uvesti veće kontrole u vanjsku trgovinu, da će tražiti sastavljanje novog ustava po kojemu će Cejlon biti republika i samim time tražila je potvrdu prekida veze s monarhističkim vezama britanskog Dvora. Napominjala je da će se, ako ponovno dođe na vlast, boriti za demokraciju te će osnovati “vijeće zaposlenih” koje će nadzirati rad vladinih ustanova.³³

Sirimavo Bandaranaike se u politiku vratila u velikom stilu 1970. godine. Ponovno je pobijedila na izborima osvojivši većinu. Njena vlada je obećala sprovesti u djelo sve što su najavljivali, no nije sve išlo tempom kojim je trebalo ići. Cejlon se 1960-ih susretao s visokim postotkom nezaposlenosti mladih osoba, što je u zemlju unosilo nemire. Sve su bili češći prosvjedi i nemiri. Jedan od većih nemira prerastao je u krvavi sukob: 1 200 ljudi je ubijeno, a 16 000 ljudi je uhićeno i osuđeno bez sudskog procesa. To je poljuljalo njenu vlast s obzirom na to da su tim ljudima ukinuta osnovna prava. Niti sve kritike usmjerene protiv nje nisu uspjele srušiti vladu. U svibnju 1975. godine Cejlon je postao Republikom Cejlon i od tada se zove svojim tradicionalnim imenom Šri Lanka. Tim povodom na slobodu je pušteno 5 000 ljudi. Oporba je odlučila bojkotirati proslavu. U sljedećih pet godina počela je provoditi sve obećane reforme. No nijedna reforma nije sprovedena do kraja jer je nezaposlenost i siromaštvo bilo prekomjerno. Sve su češće opozicija i građani, optuživali Sirimavo Bandaranaike za korupciju i nepotizam. S obzirom na to da je gubila podršku parlamenta odlučila ga je raspustiti. Nakon raspuštanja, krenula je u pripremu za nove izbore koji su trebali biti 1977. godine. Na tim je izborima poražena i izgubila je svu podršku naroda. Nakon gubitka izbora optužena je za nepotizam i korupciju te je prognana iz politike. Zabranjeni su joj svi politički nastupi.³⁴

Sirimavo Bandaranaike je bila prva žena premijerka na Svijetu. Na vlast je došla nakon muževe smrti. Vladala je čvrsto i samostalno. Sve ono što je njen suprug zamislio, a nije uspio sprovesti, ona je sprovedla u djelo. Bila je odlučna i stroga. Svojim reformama popravila je stanje

³² Gibbs, *Woman prime ministers*, str. 10.; Janeković, *Susreti s poviješću*, str. 240.

³³ Janeković, *Susreti s poviješću*, str. 240.

³⁴ Gibbs, *Woman prime ministers*, str. 10-12.

unutar Cejlona, odnosno, Šri Lanke. Njena postignuća su vidljiva i danas, Cejlon je postao Republikom Šri Lankom, Sinhal je i dalje službeni jezik te je njen ulazak u politiku omogućio drugim ženama isto. Nakon što je napustila svoju poziciju, broj žena u Parlamentu je naglo rastao. Njena kćer, Chandrika Bandaranaike 1994. godine je postala predsjednicom Šri Lanke. Na temelju svega navedenog, zaključujemo da je Sirimavo Bandaranaike došavši na vlast uz pomoć muževe stranke, dugoročno gledajući, promijenila stanje u zemlji. Na vlast dolazi za vrijeme razvoja liberalizacije i pomoću iste omogućila je ženama da budu ravnopravne u politici, čime su žene nakon Sirimavo Bandaranaike dobile veću političku moć.

b) Indira Gandhi - Indija

Indira Gandhi (1917 – 1984) rođena je u Allahabadu i od samih početaka je dijelom javnosti.³⁵ Naime njen otac, Jawaharlal Nehru (1889 – 1964), bio je prvi premijer neovisne Indije.³⁶ Već od mladosti, Indira Gandhi je bila dio politike. Njeni roditelji i drugi članovi obitelji bili su uključeni u pokret za neovisnost Indije od Velike Britanije. Nakon diplomiranja na Oxfordu, nastavila je svoju političku karijeru postavši članicom radničkog komiteta Kongresne stranke 1955. godine.³⁷ Prije toga, njeno djetinjstvo i odgoj igrali su veliku ulogu u njenoj političkoj karijeri. Roditelji su ju odgajali da poštuje različitosti te da ignorira kaste. To poštivanje razlika joj je kasnije pomoglo u donošenju socijalnih reformi koji su i definirali Indiju.

Nehru se trudio svoju kćer odgojiti u obitelji koja nema predrasude prema ženama. Njena majka, oštra zagovarateljica feminizma, trudila se da joj kći nikada ne osjeti razliku. Kada je Indira Gandhi prisustvovala jednom majčinom govoru, ostala je šokirana činjenicama koje njena majka izgovara. Smatrala je da preuveličava stvari te se nikada nije smatrala feministicom. Kada je izabrana za predsjednicu *Kongresne stranke* održala je govor u kojem se osvrnula i na svoj spol gdje je rekla: “Ne smatram se ženom. Ja sam samo zaposlena osoba.”³⁸ Za vrijeme školovanja u

³⁵ Gulotta, *Extraordinary women in politics*, str. 96.

³⁶ Jawaharlal Nehru (1889-1964) je bio indijski državnik i političar i borac za neovisnu Indiju., Wolpert, Stanley, *Nehru: A Tryst with Destiny*, New York, Oxford University Press, 1996.; Green, Joselyn C., *Indira Gandhi: India's Destined Leader*, State University of New York College at Buffalo - Buffalo State College, str. 6.

³⁷ Green, Joselyn C., *Indira Gandhi: India's Destined Leader*, State University of New York College at Buffalo - Buffalo State College, str. 6.

³⁸ Isto, str. 36.

Poonari, upoznala je Mahatmu Gandhija koji je ostavio veliki utisak na nju te je uz njega naučila što znači pasivni otpor.³⁹

Iako je danas poznata po svojim političkim govorima, u početku karijere situacija je bila drugačija. Naime, prvi njeni govori bili su politički podbačaji. Bila je sramežljiva, imala je tremu te nije bila u mogućnosti izgovoriti suvislu rečenicu. Njena nemogućnost držanja govora nije ju sprječavala da se nastavi baviti politikom. Volontirala je na raznim događanjima, sudjelovala je u bojkotu japanskih studenata na Oxfordu nakon što je Japan napao Kinu, organizirala je prikupljanje novca za medicinsku pomoć Kini. Poticaj da ponovno pokuša održati politički govor dobila je u svom posjetu Durbanu, gradu u Južnoafričkoj Republici, gdje je živjela velika zajednica indijskog stanovništva. Nakon što je čula za rasnu segregaciju u Durbanu, odlučila je održati govor u kojemu će osuditi rast geta, nasilje i odnos prema bijelom stanovništvu. Nakon tog govora više nikada nije ustuknula pred govornicima i bila je sposobna pokazati sav svoj potencijal i karizmu.⁴⁰ Kada su održani prvi Generalni izbori 1951. godine, Indira Gandhi je odlučila da se neće kandidirati jer je smatrala da neće imati vremena posvetiti se politici s obzirom da je imala malo djeteta. Umjesto toga, odlučila je voditi kampanju za svog oca. Svoj položaj u politici gradila je pristupanjem *Komitetu radničkog kongresa*, najvišem tijelu *Kongresne stranke*. Protivno njenim strahovima, uvjerenjima i nesigurnostima da nije dovoljno sposobna da vlada, stranka je odlučila. Početkom 1959. godine Indira Gandhi je izabrana na mjesto predsjednice *Indijskog nacionalnog kongresa*. Kongres je smatrao da će lako upravljati s njom te će vrh stranke biti taj koji vlada iz sjene, tj. oni će donositi zakone koje će ona samo formalno prenositi javnosti. No pokazala je snagu i nije dopuštala da se odluke donose bez njenog odobrenja.⁴¹ Politički početak karijere Indire Gandhi bio je usmjeren ljevičarskoj ideologiji, a tek se kasnije okreće desničarima koji su njenoj politici bili bliži.

Nakon smrti Nehrua 1964. godine, premijer Lal Bahadur Šastri⁴² (1904 – 1966) ponudio je Indiri Gandhi mjesto u svojoj vladi. Ona je tom prilikom izjavila: “Nisam toliko skromna da bi mislila kako to ne bi mogla, ali nisam toliko ni neskromna da bi povjerovala kako nema drugih koji to

³⁹ Isto, str. 37.

⁴⁰ Isto, str. 41-43.

⁴¹ Isto, str. 45-49.

⁴² Lal Bahadur Šastri (1904-1966) bio je ministar unutarnjih poslova u Nehruovoj vladi. Također, naslijedio je Nehrua na poziciji premijera Indije., Brass, Paul, *Shastri, Lal Bahadur*, www.paulbrass.com/files/Shastri_dnb.doc posljednji pristup 20.veljače 2019.

isto mogu.”⁴³ U vladu je ušla kao ministrica informiranja. Nakon iznenadne smrti premijera, Lal Bahadur Šastrija, održani su novi izbori unutar države. Godine 1966. pobijedila je osvojivši 355 parlamentarna mjesta, pobijedivši Desaija koji je skupio 169 mjesta. Nakon njenog izbora, engleski novinar John Grigg za *Guardian* piše:

*Izbori u Indiji odvijali su se paralelno s jačanjem feminizma na Zapadu. Nijedna žena na svijetu nije imala veći zadatak i odgovornost od nje. Također nijedna zemlja kao Indija nije imala toliko značaj u podržavanju jačanja žena.*⁴⁴

U prvim mjesecima na mjestu premijerke, često se suočavala s kritikama. Zamjerali su joj javne nastupe koji su bili usmjereni isključivo na političkoj kampanji te ju je vođa socijalista Ram Manohar Lohia nazivao “*goongi gudiya*” što u prijevodu znači “*glupa lutka*.”⁴⁵ Godinu dana nakon, održani su izbori za Lok Sabhi, Donji dom parlamenta. Devaluacija, uskraćivanje i nemiri bili su razlog vjerovanja da Indira Gandhi neće osvojiti izbore. Na izborima je ipak osvojila svoje mjesto u Parlamentu, dok većina njene vlade gubi. Pali su s 200 na samo 20 mjesta, osvojivši ukupno 40% glasova. Nakon izbora, odani glasači su ju po prvi put pozdravljali kao “*Majka Indija*” i rođen je mit o majčinskoj figuri.⁴⁶ Novi izbori održani su 1971. kada opozicija sastavlja novu kampanju pod nazivom “*Indira Hatao*” što u prijevodu znači “*Ukloniti Indiru*”. Ona je uzvratila istom mjerom kada je svoju kampanju nazvala “*Garibi Hatao*” u prijevodu “*Ukloniti siromaštvo*”. Ta kampanja postala je revolucionarna. Siromašni, koji su činili većinu, Indiru su doživjeli kao spasiteljicu naroda. Sljedećih nekoliko mjeseci propagirala je svoju kampanju te je dobila sve veći broj pristaša. Do trenutka novih izbora bila je snažna, dinamična govornica. Opći izbori u Indiji 1971. bili su najveća demokratska anketa u povijesti: 150 milijuna ljudi glasovalo je u 520 izbornih jedinica. Rezultat je bio još jedan mandat za Indiru Gandhi. Njezin Kongres osvojio je dvotrećinsku većinu u Lok Sabhi: ukupno 325 mjesta, što je bilo sedamdeset mjesta više od nepodijeljenog/brojem mandata različitog kongresa 1967. godine.⁴⁷ Drugi njen najveći uspjeh bio je oslobođenje Bangladeša 1971. Krenula je sa svojom socijalnom reformom i bržim razvojem. Nacionalizirala je industriju. Jedino na što nije bila imuna je problem nepotizma. Građani i politički protivnici su ju često optuživali za nepotizam. Smatrali su da daje prevelike

⁴³ Janeković, *Susreti s poviješću*, str. 233.

⁴⁴ Green, *Indira Gandhi: India's Destined Leader*, str. 57.

⁴⁵ Isto, str. 58.

⁴⁶ Derfler, *The Fall and Rise of Political Leaders: Olof Palme, Olusegun Obasanjo and Indira Gandhi*, str. 155.

⁴⁷ Frank, Katherine, *The Life of Indira Nehru Gandhi*, London, HarperCollinsPublishers, 2001., str. 59-160.

ovlasti svome sinu Sanjayu. Indira Gandhi je pokrenula i svoj petogodišnji plan 1974. koji je bio usmjeren na kraj siromaštva i postizanje ekonomskog oporavka populacije. Napredak u državi nije bio dugotrajan. Godine 1973. dolazi do naftne krize koja učesterostručuje cijene nafte. Za to vrijeme, opozicija je sve više rasla.⁴⁸ Još jedan problem koji ju je zadesio bila je odluka suca Jag Mohana Lal Sinha koji je na Vrhovnom sudu optužio i osudio Indiru Gandhi za dvije stavke u kampanji koje je zloupotrijebila u borbi protiv političkih protukandidata. Vrhovni sud joj je dopustio da obnaša mjesto premijerke, ali je dobila zabranu glasanja u Parlamentu.⁴⁹ Za vrijeme krize koja je vladala u njenom mandatu, na političku scenu je došao sin Indire Gandhi koji se politički odmiče od svoje majke. S obzirom da je smatrala da gubi podršku naroda, pokrenula je nove izbore 1977. godine Pogrešna procjena situacije i političke podrške donijela joj je poraz te se prebacila u opoziciju.⁵⁰ U prosincu 1978. godine ponovno je dobila mjesto člana Parlamenta. Dvije godine kasnije, ponovno je izabrana za mjesto premijerke, osvojivši treći mandat.⁵¹ Taj posljednji mandat joj je donio brojne probleme. Jedan od glavnih je smrt sina. I sama pogiba u atentatu 1984. godine. Atentat na nju je izveo njen zaštitar koji je bio pripadnik Sikha, protiv kojih se Indira Gandhi borila i 1984. godine njihovu pobunu ugušila u krvi.⁵²

Indiru Gandhi je stranka odlučila podržati i dovesti ju na mjesto premijerke, kao što su je doveli i na mjesto predsjednice stranke, jer su smatrali da će s njom lako upravljati. Provodila je reforme, vladala je oštro, pravedno, razumno. Vodila se jakim retorikom i sposobnošću da karizmom privuče što više sljedbenika. Kao i u slučaju Sirimavo Bandaranaike, Indira Gandhi je u Indiji otvorila put ostalim ženama u politiku. Nakon nje broj žena na političkoj pozornici u Indiji se eksponencijalno povećavao. Iako nakon nje nije bilo premijerki Indije, žene su birane na ostale visokopozicionirane funkcije u politici Indije: predsjednica Indijskog nacionalnog kongresa, ministrica, premijerka savezne države Zapadni Bengal i ostalo.⁵³ Žene u javnom djelovanju u Indiji postale su sastavni dio demokracije u Indiji.

⁴⁸ Isto, str. 160-166.

⁴⁹ Green, *Indira Gandhi: India's Destined Leader*, str. 66-67.

⁵⁰ Frank, *The Life of Indira Nehru Gandhi*, str. 199-201.

⁵¹ Green, *Indira Gandhi: India's Destined Leader*, str 80.

⁵² Isto, str. 86.

⁵³ *10 most powerful female politicians in India*, India Today, <https://www.indiatoday.in/education-today/gk-current-affairs/story/women-politicians-261252-2015-09-04>, posljednji pristup 3. veljače 2019.

c) Golda Meir - Izrael

Golda Meir (1898 – 1978) rođena je u Kijevu, Ukrajini. Većinu svog djetinjstva provela je u strahu od terora i u gladi. S obzirom na to da obitelj nije imala novaca da prehrani djecu, otac je odlučio povući krajnji potez te s djecom preseliti u SAD jer je smatrao da ih tamo čeka bolja budućnost. Na kraju 19. i početkom 20. stoljeća Sjedinjene Američke Države nisu progonile Židove, a Golda Meir i njena obitelj su napokon bili sretni. Golda Meir je odlazila u školu kako bi učila o cionizmu i socijalizmu, pokretima kojima je bila očarana. Kada je navršila 14 godina, otišla je živjeti sa svojom starijom sestrom Sheynom u Denver. To je bila prekretnica u njenom životu jer se u tom razdoblju počela sve više povezivati s cionistima i socijalistima. Za vrijeme trajanja Prvog svjetskog rata, često je sudjelovala u raznim akcijama prikupljanja humanitarne pomoći za Židove izbjeglice. Uvijek je osjećala da je njena dužnost brinuti se o svim Židovima koje je zadesila strašna sudbina. Nakon diplomiranja na Učiteljskom učilištu u Milwaukeeju, pridružila se *Cionističkoj stranci rada* 1917. godine i udala za Morrisa Meyersona, nepoznatog umjetnika i intelektualca.⁵⁴ Iste godine, Golda Meir se uključila u aktivnosti druge organizacije, *Američki židovski kongres*. Tema njenih govora je bilo pitanje židovske države u Palestini i potreba za slobodom svih Židova bez obzira gdje živjeli. Golda Meir je bila utjecajna u zajednici do te granice da je većina ljudi napustila crkvu zajedno s njom kada je na izborima za predstavnika organizacije predložena osoba koja nije bila dio cionista. Čak je i naglasila da je spremna održati izbore ispred crkve jer ovo što im je nametnuto, narušava sve njihove prethodne radnje. Uspjela je u svom naumu te je srušila predloženog kandidata.⁵⁵

U svojim se političkim nastupima uvijek borila protiv svih koji degradiraju položaj Židova. Prije svega, to se odnosi na Nijemce. Kolika je bila njena odbojnost prema Nijemcima govori i činjenica da se zaklela da nikada neće govoriti njemački, jezik Holokausta. No obećanje samoj sebi je prekršila nakon što je na površinu isplivala činjenica da je za vrijeme života u Sjedinjenim Američkim Državama učila njemački jezik djecu migranata iz Njemačke.⁵⁶ S druge strane, Golda Meir, koja je smatrala da ima punu političku podršku u svom mužu, uvidjela je da on ne dijeli isti

⁵⁴ Morris Meyerson (1893-1951) bio je suprug Golde Meir. Bivio se pjesništvom i nije ga zanimala politika., Gibbs, *Woman prime ministers*, str. 15-18.; Gulotta, *Extraordinary women in politics*, str. 88-89.; Green, David B., *How Golda Meir, Israel's Only Female Prime Minister, Wound Up With Such a Bad Reputation*, HAARETZ, <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-how-golda-meir-wound-up-with-such-a-bad-reputation-1.5456796>, posljednji pristup 5. veljače 2019.

⁵⁵ Medzini, *Golda Meir: A Political Biography*, str. 18.

⁵⁶ Isto, str. 19.

entuzijazam. Naime, on nije bio toliko gorljiv kao ona po pitanju borbe za sve Židove. No to ju nije spriječilo da se 1921. godine s Morrisom preseli u Palestinu. Nedugo nakon njihovog dolaska u Palestinu, sa suprugom se preselila u kibbutz – komunalno naselje za židovske imigrante. Uživala u teškom radu te je time dobila čast da predstavlja kibbutz delegaciju na Sindikatu Židova. Ubrzo je postala poznata kao elokventna govornica i tvrdoglava borkinja za sve što je smatrala pravednim.⁵⁷

Zbog muževe bolesti morali su napustiti naselje te se preseliti u Jeruzalem. Bila je prisiljena četiri godine živjeti u siromaštvu. U međuvremenu je rodila kćer i sina te postala kućanica. Nije bila ni malo sretna životom, njen je primarni razlog dolaska u Palestinu bila borba za narod i slobodu. Oduvijek je sanjala o govorima i smatrala je da je stvorena za više ciljeve. Prilika joj se pružila kada je dobila mogućnost prisustvovati sastanku *Žena radnog Vodstva vijeća u Tel Avivu*, gdje se raspravljalo o njihovoj ulozi u nadolazećoj *Drugoј Konvenciji Histadrut* koja se trebala održati 1923. godine. Smatrala je da bi grupa *The Pioneer Woman* htjela sudjelovati i pomoći konvenciji.⁵⁸ Veliki dio svoje političke karijere zalagala se i za žene. Ta politika donijela joj je 1928. godine i poseban položaj u *The Pioneer Woman*. Organizacija joj je ponudila da ode u SAD i svojim govorima prikupi novac za Palestinu. Znala da ako pristane na taj posao, gubi muža. No s obzirom da je smatrala da je posao bitniji od obitelji, odlučila je prihvatiti taj zadatak te je otišla. Misiја u Americi nije urodila plodom. Sjedinjene Američke Države je tih godina pogodila Velika gospodarska kriza pa ljudi nisu imali novca za donacije. To ju nije spriječilo u njenim ciljevima. Provela je tamo tri godine i skupila je dovoljno novca kojim je omogućila brojnim ženama da se vrate u Palestinu.⁵⁹ Po povratku u Palestinu 1934. godine, nagrađena je drugom promocijom. Uklonjena je iz Ženskog radničkog vijeća i pridružila se *Va'adi Hapoel* (izvršni odbor *Histadrut*). S punim glasačkim pravima, Golda Meir, s 36 godina, sada je bila punopravni član unutarnjih krugova Mapaija (ljevičarske stranke u Izraelu) i Histadrut (sindikata). Znala je da je njena promociја rezultat napornog rada u Palestini i inozemstvu te jednako tako sposobnosti da impresionira svoje nadređene kako bi dobila njihovo povjerenje i poštovanje.⁶⁰ Za vrijeme Drugog svjetskog rata pomagala je u skrivanju Židova koji su bježali pred Hitlerom.

⁵⁷ Gibbs, *Woman prime ministers*, str. 19.

⁵⁸ Pioneer Woman je cionistička skupina osnovana 1925. godine u SAD-u s ciljem borbe za prava Židova.; Raider, Mark A., *Pioneer Women in the United States*, Jewish Women's Archive, <https://jwa.org/encyclopedia/article/pioneer-women-in-united-states>, posljednji pristup 13. veljače 2019.

⁵⁹ Gibbs, *Woman prime ministers*, str. 19-20.

⁶⁰ Medzini, Golda Meir: A Political Biography, str. 87.

Nakon rata, UN je smatrao da je potrebno riješiti problem židovske domovine. Golda Meir je bila jedna od 25 ljudi koji su 14. svibnja 1948. godine potpisali Izraelsko proglašenje neovisnosti. Gotovo su odmah, Egipat, Jordan, Sirija, Libanon, Irak i Saudijska Arabija napali novu državu. No napadi su propali i Izrael je iz svega toga izašao s još većim teritorijem. Golda Meir je započela svoju sedmogodišnju političku karijeru na mjestu ministrice rada 1949. godine, a 1956. godine izraelski premijer David Ben-Gurion ju postavlja na mjesto ministrice vanjskih poslova. Za vrijeme službe, susretala se s brojnim preprekama. Prvo je izbila Sueska kriza, a druga situacija, koja joj je donijela negativne političke bodove dogodila se 1957. godine. Te godine, Golda Meir je odbila u Izrael primiti bolesne i hendikepirane Židove iz Poljske. Pismo koje je Golda Meir uputila izraelskom ambasadoru Katrielu Katzu 1958. godine, otkriveno je i objavljeno 2009. godine. Objavio ga je prof. Szymon Rudnicki, a u pismu, koje je označeno kao strogo povjerljivo piše: “U koordinacijskom je odboru podnesen prijedlog da se poljska vlada obavijesti da želimo uspostaviti selekciju izraelskih imigranata jer ne možemo nastaviti prihvaćati bolesne i hendikepirane osobe.”⁶¹ Takvim ponašanjem i izjavama razljutila je javnost i izgubila veliki dio pristaša.

Na mjestu ministrice vanjskih poslova nalazila se do 1966. godine, kada je zbog zdravstvenih razloga podnijela ostavku. Za vrijeme njenog mandata, s Egiptom je vođen i tzv. Lipanjski, odnosno Šestodnevni rat. Taj rat u izraelskoj povijesti ostaje zapisan kao jedan od najvećih uspjeha Izraela.⁶² Šestodnevni rat je sukob Izraela i koalicije Egipta, Jordana i Sirije. Izrael je 5. lipnja 1967. godine krenuo sa zračnim napadom na arapska ratna zrakoplovstva. Izrael je dobro pripremio napad protiv kojeg se arapske snage nisu mogle obraniti te su nakon samo šest dana izgubile cijeli Sinajski poluotok, Zapadnu obalu i Golansku visoravan.⁶³ Prije samog rata, bila je svjesna da je na njoj veliki pritisak i sve što se loše dogodi u ratu, ona će morati odgovarati pred

⁶¹ Golda Meir wanted to keep sick Poles from making aliyah, JTA, <https://web.archive.org/web/20091212235802/http://jta.org/news/article/2009/12/09/1009622/golda-meir-wanted-to-prevent-sick-polish-olim>, posljednji pristup 5. veljače 2019.

⁶² Doddoli, Luciano, Maradei, Manilo, *Svijet poslije II. svjetskog rata: knjiga prva*, Split, Marjan tisak, 2005., str. 241.

⁶³ Orlović, David, *Znam, dakle pobjednik sam: Kako je Izrael dobio Šestodnevni rat?*, Polemos : časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira, Vol. XV No. 29, 2012.

svojim ljudima.⁶⁴ Nakon toga, premijer Levi Eshkol imenuje Goldu na mjesto generalnog sekretara *Izraelske stranke rada*. Tu ulogu vršila je dvije godine, od 1966. do 1968. godine.⁶⁵

Nakon Eshkolove smrti, 1969. godine Stranka rada ju imenuje novom premijerkom. Prvi zahtjev premijerke bio je upućen vojsci. Obvezala ih je da joj moraju sve vojne akcije odmah prijaviti, bez obzira na doba dana ili noći. Ubrzo je pokazala svoje pravo lice. Počela se žestoko suprotstavljati štrajkovima u osnovnim javnim službama i priopćila je da će se suprotstaviti neopravdanom povećanju plaće. Uskoro je njezina stranka shvatila da na čelu države više nemaju razumnu osobu već tvrdog vođu koji je odlučio vladati okrutno bez pretjerane diplomacije. Uspjela je pružiti Izraelu novi imidž. No nije sve bilo onako kako je predstavljeno u javnosti. Ona nije bila sigurna u kojem smjeru želi voditi Izrael. Jedino što je bila sigurna da želi bio je prekid vatre duž novostvorenih granica.⁶⁶ Osim ratova, morala se suočiti i s terorizmom na Olimpijskim igrama u Münchenu. Izraelski sportaši su oštećeni u ranim jutarnjim satima 5. rujna 1972. godine. Tijekom tog dana, održani su pregovori između arapskih otmičara i njemačkih vlasti. Šef Mossada (Izraelska tajna policija), Zvi Zamir, poslan je u München kako bi se povezao s Nijemcima. Njemačke vlasti javile su premijerki da su sportaši spašeni, no dvanaest izraelskih sportaša je ipak ubijeno. Istraga je pokazala da je došlo do brojnih propusta. Golda Meir si to nikada nije mogla oprostiti te je smatrala da je trebao biti viši stupanj zaštite sportaša cijeloga svijeta.⁶⁷

Pred kraj mandata susrela se s još jednim izazovom, a to je Jomkipurski rat.⁶⁸ Taj rat dogodio se pri kraju njene karijere.⁶⁹ Pokazao je njezine vještine i umijeće vladanja. Meron Medzini u svojoj knjizi citira novinarku Galili, koja je za vrijeme rata često dane provodila u Goldinom uredu. Ona Goldu Meir opisuje riječima:

Golda zaslužuje sve pohvale za pothvate tijekom Jomkipurskog rata i kao premijerka i kao ljudsko biće. Pokazala je snagu ratnika čija je glava hladna srce je toplo, srce majke koja osjeća gubitak svojih sinova. Njezina prisutnost u rasprave u atmosferu unosi snagu. Nikad nije nametala vojni potez, ali je omogućila

⁶⁴ Medzini, *Golda Meir: A Political Biography*, str. 13.

⁶⁵ Gulotta, *Extraordinary women in politics*, str. 90.; *Golda Meir wanted to keep sick Poles from making aliyah*, posljednji pristup 5. veljače 2019.; Medzini, *Golda Meir: A Political Biography*, str. 477.

⁶⁶ Medzini, *Golda Meir: A Political Biography*, str. 450.

⁶⁷ Isto, str. 527.

⁶⁸ Jomkipurski rat ili Listopadski rat bio je oružani sukob u kojem je sudjelovala koalicija arapskih država predvođena Egiptom i Sirijom protiv Izraela u listopadu 1973., Calvocoressi, Peter, *World Politics since 1945*, Harlow, Pearson Longman, 2009., str. 347-351.

⁶⁹ Doddoli, Maradei, *Svijet poslije II. svjetskog rata: knjiga prva*, str. 241.

*brojne vladine rasprave čija polazna točka nije bila kolebljiva politika, nego priliku i nadu za povlačenje aktivnih poteza koji su promijenili situaciju.*⁷⁰

Iako je ponovno pobijedila na izborima 1973. godine, odlučila se povući iz politike. Povlači se pod pritiskom optužbi da je u Jomkipurski rat ušla nepripremljeno.

Golda Meir na vlast dolazi za vrijeme liberalizacije te uz pomoć stranke. Svoje mjesto opravdala je oštrom politikom, mudro je vodila i pobjeđivala u ratovima te je donijela prosperitet i stabilnost Izraelu. Za vrijeme svog mandata učvrstila je položaj Židova i popravila položaj žena. Reforme koje je ona pokrenula pomogle su nasljednicima da nastave put liberalizacije te da kroz godine uvedu modernu demokraciju kakva je i danas prisutna.

d) Corazon Aquino - Filipini

Maria Corazon Cojuangco (1933 – 2009) potjecala je iz obitelji koja je izrazito bogata i politički aktivna. Oba djeda su joj bili senatori, a otac “Don Pepe” bio je kongresnik. Roditelji Corazon Aquino ubrzo nakon njenog rođenja sele na Manilu, kako bi starija braća i sestre mogli pohađati privatne škole. Veliki utjecaj na život Corazon Aquino igrali su njeni roditelji. Naime, otac je bio izrazito blage naravi, a majka je bila izrazito disciplinirana i gotovo nikada nije opraštala greške.⁷¹

Mladost Corazon Aquino naglo je zaustavila japanska invazija na Filipine 1941. godine. Obitelj se odlučila preseliti u Sjedinjene Američke Države i živjeti tamo sve dok ne završi invazija Japana. Želeći svojoj djeci pružiti što bolje obrazovanje, roditelji su Corazon Aquino s trinaest godina, poslali u srednju školu Raven Hills Academy u Philadelphiji. Nakon završetka srednje škole 1949. godine otišla je na Sveučilište Mount Saint Vincent, Žensko katoličko Sveučilište.⁷² Bila je jedna od boljih studentica, i uvijek je bila svjesna da je dobila priliku školovati se u inozemstvu zahvaljujući trudu svojih roditelja. Nakon diplomiranja 1953. godine, vraća se nazad u Manilu gdje je započela studij prava na Sveučilištu Far Eastern. Pedesetih godina 20. stoljeća je bila izrazita rijetkost vidjeti ženu koja se bavi politikom. No njena želja za studiranjem prava brzo se ugasila. Nakon samo godinu dana studija, odlučila je napustiti fakultet

⁷⁰ Medzini, *Golda Meir: A Political Biography*, str. 608

⁷¹ Komisar, Lucy, *Corazon Aquino: The story of a revolution*, New York, G. Braziller, 1987., str. 13.

⁷² Nadel, *Corazon Aquino: Journey to power*, str. 12-14.

te se udati za Benigna Aquina Jr., novinara i političara.⁷³ Njihov brak bio je jedan od najutjecajnijih brakova na Filipinima jer su Benigno Aquino Jr. i obitelj Corazon Aquino bili izrazito politički aktivni. U početku njihovog zajedničkog života, Aquino Jr. se kandidirao za gradonačelnika no diskvalificiran je jer je bio premlad.⁷⁴ Cijelu svoju političku karijeru i brak, Benigno Aquino Jr. je smatrao da ona nema što raditi kraj njega. Nikada nije dopustio ni da ona stoji pokraj prilikom njegovih političkih nastupa. Smatrao je da je njeno mjesto u kući te da je jedini zadatak koji ima brinuti se o obitelji, pritom se ne obazirući na činjenicu da je dio političkog ugleda stekao na račun obitelji Corazon Aquino.⁷⁵ To je bio politički brak, a on se prema njoj ponašao kao prema sluškinji. Njegova politička karijera počela se uspinjati kada je u dobi od 25. godina izabran za izvršnog asistenta predsjednika Filipina. U 29. godini je postao guverner provincije Tarlac, a s 35. je postao najmlađi senator u povijesti Filipina. Politička stabilnost na Filipinima nije dugo potrajala. Dolaskom novog predsjednika Ferdinanda Marcosa na vlast 1972. godine, započelo je razdoblje terora. Marcos je izmislio novi termin diktature koji je nazvao “ustavni autoritarizam”. Napisao je vlastiti *Filipinski ustav* koji mu je dao prividnu neograničenu moć. Dolaskom na vlast, politički je zatvorio i prognao više od 70 000 ljudi koji su se protivili njegovoj politici. Jednako tako, ukinuo je slobodu medija i pritvorio političke protivnike bez prava na suđenje i obranu.⁷⁶ Među političkim zatvorenicima našao se i Benigno Aquino Jr. koji je nasilno odveden u zatvor gdje ga se u početku tretiralo na izrazito nehuman način. Corazon Aquino se našla u situaciji gdje nije znala što očekivati. Svi njeni i suprugovi politički saveznici su iznenada prešli na stranu predsjednika, i ona nije imala nikakvu političku podršku. Prvi put u svom životu bila je obična građanka Filipina.

Susrela se sa svim nepravdama države. I Benigno Aquino Jr. više nije mogao držati Corazon Aquino van svoje politike. Ona više nije bila njegova sluškinja već desna ruka, jedina osoba kojoj je mogao vjerovati i na koju se mogao osloniti. Corazon Aquino je u tom razdoblju sve češće izlazila u javnost i davala izjave u njegovu korist. Godine 1977. Benigno Aquino Jr. je na vojnom sudu osuđen na smrt.⁷⁷ Ta kazna nije trebala stupiti na snagu odmah te je ponovno poslan u zatvor. Marcos, smatrajući da mu je suprug Corazon Aquino i dalje konkurencija te da

⁷³ Isto, str. 20-21.

⁷⁴ Isto, str. 32.

⁷⁵ Komisar, *Corazon Aquino: The story of a revolution*, str. 30-31.

⁷⁶ Nadel, *Corazon Aquino: Journey to power*, str. 34-35.

⁷⁷ Komisar, *Corazon Aquino: The story of a revolution*, str. 40-43.

treba malo ublažiti svoju politiku, odlučio ga je pomilovati. Jedini uvjet njegova pomilovanja je da napusti zemlju i da se nikada ne vrati. Emigrirao je s obitelji u Sjedinjene Američke Države. Budući da se tamo školovala stvorila si je veze koje su kasnije utjecale na njen politički život. No Benigno Aquino Jr. nikako nije bio zadovoljan životom u egzilu. Na Filipinima su kružile glasine da je Marcos bolestan te da neće još dugo poživjeti. Nakon što je to čuo, Benigno Aquino Jr. se odlučio vratiti na Filipine. Iako su mu svi savjetovali da to nije pametno te da postoji mogućnost da će ga smaknuti, on je bio odlučan. Odmah nakon dolaska u zemlju, 1983. godine, izvršen je atentat na njega te umire. Nakon njegove smrti i Corazon Aquino se vraća u zemlju. Revoltirana okrutnošću Marcosa daje izjavu kojom je potvrdila svoju kandidaturu na izborima 1985. godine govoreći: “Ja sam samo jedna od milijun žrtava Marcosova režima. Ja nisam žrtva koja je najviše propatila, no ja sam ona žrtva koja je filipinskom narodu najpoznatija. Gledam oko sebe i jedino što vidim je narod koji tone sve dublje i dublje. Osjećam da naš zanos i naša borba sve više umire. Odlučila sam se kandidirati kako bi potražila pravdu ne samo za svog supruga, već za sve žrtve Marcosova režima.”⁷⁸

Corazon Aquino je postala glas otpora. Sve češće je držala javne govore u kojima kritizira Marcosovu politiku i njegov odnos prema narodu. Držeći javne nastupe, sve je više skupljala hrabrosti i počela se afirmirati kao jaka političarka. Više nije slušala nikoga, već se vodila isključivo svojim razumom. Smatrala je da je sposobna sama donositi odluke te da nema potrebe da joj drugi govore što treba napraviti. Još jedan od razloga njenog uspjeha jest i želja za uvođenje demokracije u državu, ne samo zbog Marcosa već i zbog sve jačeg utjecaja komunista. Iako je bila oštra u svojim istupima, nikada se nije htjela kandidirati na izborima. To je izjavila samo kako bi uplašila protivnike u nadi da će se povući. No kako se oni nisu povlačili, a ona je dobivala sve veću podršku javnosti, ipak je skupila hrabrost i kandidirala se na izborima 1986. godine.⁷⁹

Kampanja predsjednika Marcosa bila je izrazito šovinistička. Naime, u javnim istupima predsjednik je često naglašavao da mu je izrazito ponižavajuća činjenica da se mora natjecati sa

⁷⁸ Nadel, *Corazon Aquino: Journey to power*, str. 59.

⁷⁹ Isto, str. 60-69.

ženom. Smatrao je da ga to degradira te da žene trebaju biti inteligentne, ali stidljive i da se s muškarcima mogu natjecati isključivo u krevetu.⁸⁰

Godine 1986. Corazon Aquino je pobijedila na izborima. Bilo je više razloga njene pobjede. Prvi razlog je želja filipinskog naroda za demokracijom i odbacivanje diktature. Drugi razlog je sama Corazon Aquino koja je ljudima obećala željenu demokraciju te im je ponudila zaštitu i sigurnost. A jedan od potencijalnih razloga leži i u činjenici da je Marcosova kampanja bila usmjerena protiv žena. Njegova kampanja je naletjela na negodovanje žena s obzirom na to da je sredinom osamdesetih godina liberalizacija prodrla u sve sfere života. Kao predsjednica Corazon Aquino je uvijek držala sve pod kontrolom. Nigdje nije žurila, nije donosila ishitrene odluke. Isto tako, napisane govore nikada nije prezentirala u javnosti prije nego što ih je sama pročitala. U svojoj je političkoj karijeri bila ustrajna u ukidanju nejednakosti u politici. Uvijek je naglašavala da je ravnopravnost temelj demokracije. Prvi njen zadatak bio je sastaviti vladu. Zadatak je shvatila ozbiljno te je na mjesto ministara postavljala isključivo ljude s kojima je surađivala za vrijeme progona svog supruga. Htjela je izabrati vlast kojoj vjeruje te za koju je sigurna da će postići napredak.⁸¹ U ožujku 1986. godine je ispunila još jedno obećanje dano u kampanji. Otvorila je predsjedničku palaču javnosti. Na otvorenju se pobrinula da prve osobe koje će ući u palaču budu one slabijeg imovinskog stanja. Dobila je još veće simpatije naroda s obzirom na to da je vodila brigu i o marginalnim skupinama. Tim činom je zapravo uvidjela koliki je broj siromašnih građana unutar njene države.

Najveći problem s kojim se morala suočiti u svom mandatu je bio dug iz razdoblja vladavine Marcosa koji je iznosio 26 milijarde dolara. Stopa siromaštva i nezaposlenosti bila je na 40%. Uvidjevši da neće moći sama riješiti ekonomsku krizu u zemlji, odlučila je zatražiti financijsku pomoć američkog predsjednika Ronalda Reagana. Nakon susreta Ronalda Reagana i Corazon Aquino predsjednik Regan je izjavio: "Predsjednica Aquino daje sve od sebe kako bi ujedinila sve ljude pod zastavom slobode i demokracije. Jednako tako, SAD će dati sve od sebe da pomogne Filipinima da usvoje demokraciju i postignu uspjeh."⁸² Godine 1986. predsjednica Corazon Aquino proglašena je osobom godine u *Time magazineu*. Iste godine osvojila je i nagradu *Martin Luther King* za mir. Za vrijeme predsjedništva Corazon Aquino, ženske grupe su

⁸⁰ Isto, str. 67.

⁸¹ Komisar, *Corazon Aquino: The story of a revolution*, str. 124-128.

⁸² Nadel, *Corazon Aquino: Journey to power*, str. 89-94.

postale sve aktivnije. U svojim kampanjama stavljala je fokus na rodna pitanja. Primjerice, pridružila se koaliciji protiv plaćanja vanjskog duga, pokrenula borbu za veću edukaciju žena o reproduktivnom i seksualnom zdravlju. Brinula se za socijalnu naknadu koja se treba isplatiti ženama nakon poroda kako se ne bi zdravlje majke i djeteta pogoršalo. Iste godine, Crkva je pripremila nacrt izvršne naredbe za potpis predsjednika koji traži ukidanje *Komisije za stanovništvo (POPCOM)*. Također Crkva poziva i na ukidanje zakona i praksi koje podupiru poticaje za ograničavanje veličine obitelji, postavljanje ciljeva prema broju stanovnika ili obitelji.⁸³

Samo godinu dana nakon što je dobila brojne počasti, ljudi su se počeli okretati protiv nje. Nakon što je donijela novi *Ustav Slobode* koji je zamijenio Marcosov Ustav iz 1973. godine, narod je optužio predsjednicu da polako počinje provoditi Marcosovu politiku. Novi ustav trebao je reducirati predsjednikovu moć, vratiti dvodomnu Nacionalnu skupštinu i ojačati pravosudnu podružnicu. Negativna strana tog ustava, prema mišljenju građana, je gubitak izbora te postavljanje Corazon Aquino na vlast u razdoblju od još šest godina. Naravno, njen ustav i vladavina su u tom trenutku dobili oštre protivnike te su krenule brojne demonstracije. Cijela situacija je eskalirala 26. siječnja 1987. godine, kada je 15 000 ljudi organiziralo “*marš na Malacanang palaču*”. Corazon Aquino je odlučila maknuti vojsku s ulaznih vrata palače i omogućiti prosvjednicima da uđu u palaču te time barem na kratko zaustavila nemire. Te iste godine je sprovela agrarnu reformu. Veliki zemljoposjednici mogu zadržati maksimalno pet hektara zemlje, a ostatak su dužni podijeliti ljudima koji imaju manje ili nemaju uopće zemlje. Vlada je subvencionirala poklonjenu zemlju. Godine 1991. donesen je zakon o lokalnoj samoupravi čime je prenesena ovlast s nacionalnih vlasti na jedinice lokalne samouprave. To im je omogućilo uvođenje novih poreza. Vlast je napustila 1992. godine.⁸⁴

Iako je na vlast došla uz potporu elite Corazon Aquino je uživala podršku naroda jer se borila protiv diktature. Marcosove govore iskoristila je te ga je u javnim nastupima još više prozivala. U svojim je govorima tijekom predsjedničke kampanje, ali i nakon nje, oštro kritizirala oporbu, borila se protiv siromaštva, nikada se nije ustručavala otpustiti ministra ako je

⁸³ Mendoza, Diana J., Jayne Lao, Maria, Corazon Aquino: The Reluctant First Female President of the Philippines, *Women Presidents and Prime Ministers in Post-Transition Democracies*, PalgraveMacmillan, London, 2017., str. 121-124.

⁸⁴ Nadel, *Corazon Aquino: Journey to power*, str.110-111.

smatrala da ne obnaša svoje dužnosti. Jednako tako, nikada se nije povodila drugima, uvijek je smatrala da je sposobna donijeti prave odluke. Jedan od razloga njenog samopouzdanja je činjenica da je cijeli život bila okružena politikom te je bila ugledan član društva i uživala je podršku bogatog sloja građanstva. Također je stabilizirala Filipine nakon Marcosove diktature. Uvela je demokraciju i otvorila je palaču svim građanima. Temelj njene politike je bila jednakost u državi. Jedino što joj se zamjera je činjenica da nije puno toga postigla po pitanju prava žena. Iako i sama žena, koja se često susretala s predrasudama, u svoju vladu nije postavljala žene. Za vrijeme njenog mandata u vladi je bila samo jedna žena.⁸⁵ Bez obzira što u njenoj vladi nije bilo puno žena, Corazon Aquino je indirektnim putem otvorila vrata politike mnogim ženama na Filipinima. Nakon Corazon, na Filipinima je izabrana još jedna predsjednica, Gloria Macapagal-Arroyo, koja je zbacila novu diktaturu. Bila je 14. predsjednik Filipina, a dužnost predsjednice je obnašala od 2001. do 2010. godine.⁸⁶

e) *Benazir Bhutto - Pakistan*

Benazir Bhutto (1953 – 2007) bila je prva žena ikad izabrana na mjesto premijerke u nekoj muslimanskoj zemlji. To je iznimno postignuće jer uzmemo li u obzir činjenicu da su žene tek 2018. godine u Dubaiju dobile pravo polagati vozački ispit, žena na mjestu premijerke je uspjeh.⁸⁷

Rođena je 1953. godine u Karachiju, zapadnom Pakistanu. Odrasla je u muslimanskoj obitelji gdje se držalo do religije. No nije bila prisiljena nositi veo niti tradicionalne haljine. Otac Benazir Bhutto, Zulfikar Ali Bhutto (1928 – 1979), bio je ugledni političar koji je u svoju djecu pokušao usaditi dio politike. Pričao im je o važnim ljudima i svjetskim događajima. Čak i kada nisu bili zajedno, često im je pisao pisma u kojima su diskutirali o političkim događajima u svijetu. Početkom 1966. Zulfikar Bhutto je podnio ostavku na mjesto predsjednika kabineta Ayub Khana zbog mirovnog sporazuma s Indijom o Kašmiru. Tih godina zemljom je široko rasprostranjeno siromaštvo i socijalne nejednakosti, u kombinaciji s razočaranjem zbog prepuštanja Kašmira. Takvo ozračje je dovelo do političkih nemira u mnogim dijelovima

⁸⁵ Mendoza, Jayne Lao, *Corazon Aquino: The Reluctant First Female President of the Philippines*, str.222.

⁸⁶ Gloria Macapagal-Arroyo, Malacanang: Presidential Museum and Library, <http://malacanang.gov.ph/presidents/fifth-republic/gloria-macapagal-arroyo/>, posljednji pristup 12. veljače 2019.

⁸⁷ Gulotta, *Extraordinary women in politics*, str.240.

Pakistana. U isto vrijeme, osobna popularnost Zulfikara Bhutta je sve više rasla.⁸⁸ Zulfikar Ali Bhutto je 1967. godine osnovao *Pakistansku narodnu partiju* koja nosi moto “kruh, hrana i dom”. Benazir Bhutto je navodila da su riječi kao što su “hladni rat” i “embargo na oružje” bili svakodnevni pojmovi, no ono što je uveo njen otac je nešto što se u vrijeme šezdesetih godina nije moglo tako često čuti, a to su riječi “demokracija” i “ljudska sloboda”.⁸⁹ Nakon što su 1968. godine izbile demonstracije protiv vlade, Zulfikar je bio uhićen s ostalim članovima vodstva stranke. Najveću zaslugu u ponovnoj slobodi Zulfikara igrala je njegova kći Benazir Bhutto. Ona je vršila toliki pritisak na sud, da su morali povući optužnicu i osloboditi ga. Nakon oslobođenja oca, položila je prijemni ispit te otišla studirati na Harvard 1969. godine. Po prvi put u životu se našla u situaciji gdje je anonimna. Početni entuzijazam i oduševljenje brzo su nestali. Bila je frustrirana neznanjem svojih kolega o Pakistanu. Život na fakultetu bio je novo iskustvo za nju. Ali s obzirom na to da je odrasla u obitelji gdje se sve okreće oko politike, Benazir Bhutto nije mirovala ni za vrijeme studija. Iako se bojala deportacije jer je bila strana državljanka, svejedno je odlučno sudjelovala u demonstracijama protiv Vijetnamskog rata. Radila je na prikupljanju novca za žrtve ciklone koja je pogodila Istočni Pakistan.⁹⁰

Trinaest godina se nisu održali parlamentarni izbori u Pakistanu. Nakon toga, 1970. godine dolazi do izbora. Zulfikar, koji se s *Pakistanskom narodnom strankom* kandidirao na izborima, odnio je pobjedu. Osvojio je 82 od 138 mjesta u Nacionalnoj skupštini. Zulfikar je smatrao da će pobjedom na izborima ujediniti Pakistan, no postigao je suprotni učinak. Naime, nakon njegovog izbora, u Pakistanu je gotovo izbio građanski rat. Zulfikar je pomoć odlučio potražiti od Ujedinjenih Naroda. Pitao je i kći želi li mu se pridružiti. Tada je Benazir Bhutto po prvi put shvatila što znači politika. Kada ju je otac upitao smatra li da će im UN pomoći, ona je odgovorila da im moraju pomoći jer je Indijska invazija 1971. godine nelegalna. Zulfikar joj je samo odgovorio da je dobra studentica, no ne zna ništa o politici moći. Pravo lice politike i leži u odnosima moći. U svojoj daljnjoj karijeri je na težak način shvatila da je otac bio u pravu.⁹¹

Indija i Pakistan su ratovali od prosinca 1971. godine jer je Indija dala otvorenu podršku za neovisnost Bangladeša. Pakistan je izgubio više od 5 000 kvadratnih milja, a u vrijeme nemira,

⁸⁸ Padrino, *Women in Politics: Benazir Bhutto*, str. 15-16.

⁸⁹ Isto, str. 16

⁹⁰ Isto, str. 20-21.

⁹¹ Padrino, *Women in Politics: Benazir Bhutto*, str. 25-26.; Gulotta, *Extraordinary women in politics*, str. 241.

na mjesto predsjednika Pakistana postavljen je Zulfikar Bhutto. Godine 1973. postaje predsjednik vlade u Pakistanu i priznaje neovisnost Bangladeša. U vrijeme dok je njen otac nizao političke uspjehe, Benazir Bhutto je nastavljala sa školovanjem. Nakon završenog Harvarda, odlazi na Oxford gdje je izabrana za predsjednicu *Sveučilišnog debatnog kluba* zahvaljujući kojem je skupljala iskustvo za buduće godine. Živjela je u uvjerenju da će se jednoga dana, nakon završetka fakulteta, vratiti u svoju zemlju te s ocem graditi karijeru. No stvari nisu bile tako jednostavne te se nisu kretale u tom smjeru. Godine 1977., kada je završavala svoj fakultet, u Pakistanu su održani novi izbori na kojima je opet pobijedio njen otac sa svojom strankom. Narod je smatrao da su izbori namješteni te su počeli s demonstracijama. Zulfikar Bhutto je demonstracije zaustavio nasilnim putem. Taj politički čin su mnogi osudili. U ljeto te iste godine, Benazir Bhutto se vratila u Pakistan. S obzirom na to da je dosta godina provela u inozemstvu, sve je više cijenila demokraciju. Jedan od najvećih problema Zulfikarove politike bila je korupcija u državnim poduzećima. Stekao je političke protivnike, među kojima je i general, diktator i budući šesti predsjednik Pakistana (1978 – 1988), Muhammed Zia ul-Haq, koji ga je prvo uhitio, a potom i ubio.⁹² Nakon očeve smrti, Benazir Bhutto i njena majka nalazile su se u kućnom pritvoru, a Muhammed Zia je vodio državu. No on je unazadio sve ono što je do tad postignuto. Prema vojnom zakonu, vojni sudovi imali su moć da kažnjavaju civile. Tisak je bio cenzuriran i postalo je ilegalno izražavati mišljenje protiv vlade. Uhićeno je oko 20.000 političkih protivnika između 1978. i 1985. godine. Mnogi zatvorenici su bili i mučeni. Međunarodne organizacije za ljudska prava dokumentirale su brojne slučajeve zlostavljanja. Zia je zabranio bilo kakvo javno okupljanje koje se može pretvoriti u protest. Korupcija i krijumčarenje droge dosegli su neviđene razmjere što je dovelo do naglog porasta broja ovisnika. Ni tu nisu prestali problemi. Da bi dodatno učvrstio svoju vlast, Zia se 1978. godine imenovao predsjednikom. Stanje je bilo neizdrživo, a opozicija, vidjevši u kakvom je stanju država, zamolila je Benazir Bhutto da se ponovno vrati te da pokuša uspostaviti demokraciju. Ona je prihvatila poziv i 1981. godine formirala *Pokret za obnovu demokracije* i krenula sa štrajkovima. Zia se nije odlučio predati te je uzvratio uhićenjima preko više od 1 000 ljudi, među kojima je i Benazir Bhutto. Uhićena je i mučena u zatvoru. Ni nakon šest mjeseci zatvora ona nije odustajala od demokracije. Punih šest mjeseci terora završilo je njenim izgonom iz zemlje. U egzilu je provela četiri godine, a u zemlju se smjela vratiti tek 1986. godine kada je predsjednik Zia

⁹² Padrino, *Women in Politics: Benazir Bhutto*, str. 37-43.; Gulotta, *Extraordinary women in politics*, str. 241-242.

ukinuo zabranu političkoj opoziciji. Dvije godine nakon toga, 1988. godine, Zia je poginuo u zrakoplovnoj nesreći. Benazir Bhutto je odlučila iskoristiti tu priliku i započela je političku kampanju. No u razdoblju kampanje je ostala trudna. Svoju trudnoću odlučila je iskoristiti za stjecanje još veće političke popularnost nakon odluke da rodi u bolnici. Htjela se solidarizirati sa siromašnim ženama koje nemaju mogućnosti dobiti osobnog liječnika te roditi kod kuće. Tom odlukom je stekla još više sljedbenika te učvrstila svoju poziciju među građanima.

Nakon što je Benazir Bhutto 1988. godine proglašena premijerkom, mnogi su protestirali. Neki su smatrali da je s 35 godina premlada da postane premijerka, dok joj je većina zamjerala to što je žena. Prije izbora mnogi vjerski vođe su se izjasnili o mogućnosti da žena vlada. Svi su rekli da je to protiv islama. Prva stvar koju je htjela promijeniti je bilo pitanje ljudskih prava. Oslobodila je sve političke protivnike koje je zatvorio režim Muhammada Zie. Borila se i protiv siromaštva tako što je gradila male, jeftine kuće i otvarala zdravstvene ustanove. Svoje reforme unutar države je nastavila s povećanjem proračuna za obrazovni sustav te je u sklopu reforme gradila nove škole i zapošljavala nastavnike. Jedna od stvari na koje je najponosnija je poboljšanje života žena. Otvarala je policijske postaje za žene, banke koje bi ženama osiguravale zajam za pokretanje vlastitog posla, zahtijevala je da u svim vladinim uredima postotak broja zaposlenih žena bude barem 5%. Svojim zalaganjima je nastojala olakšati život i popraviti status žena u Pakistanu.⁹³ Legalizirala je i ženske sportove, tj. mogućnost da se i žene profesionalno bave sportom.⁹⁴ Što se tiče vanjske politike, Benazir Bhutto je održavala dobre odnose s Kinom, popravila je odnose s Velikom Britanijom te je ponovno pridružila Pakistan *Commonwealthu*. Za vrijeme vladanja Benazir Bhutto, u Engleskoj je na vlasti bila također jedna žena, Margaret Thatcher. Obje političarke bile su svjesne što im sve mir Pakistana i Velike Britanije donosi. Održavale su dobre odnose godinama. Zemlja s kojom Benazir Bhutto nije održavala dobre odnose bile su Sjedinjene Američke Države. Naime, oduvijek je smatrala SAD neprijateljem, prvenstveno iz razloga što ih SAD nije zaštitio kada je njen otac došao moliti za pomoć. Smatrala je da američka vlada previše gleda svoj interes, a Pakistan se nikad nije našao u njihovoj interesnoj sferi.

⁹³ Padrino, *Women in Politics: Benazir Bhutto*, str. 46-69.

⁹⁴ Padrino, *Women in Politics: Benazir Bhutto*, str. 46-69; Bhutto, Benazir, *Daughter of destiny: An Autobiography*, HarperCollins e-books, 2009., str. 398.

Naglašavala je da je bila svjesna činjenice da će njenoj vladi jednoga dana doći kraj. Sve vlade koje su bile od 1985. naglo su raspuštene pod vojnom okupacijom pa je bilo za očekivati da će se to dogoditi i njenoj vladi. Često se sukobljavala s optužbama da ne može držati kontrolu nad zemljom, a feministice su joj najviše zamjerale jer se protivila legalizaciji pobačaja. Vladu Benazir Bhutto raspustio je 1990. godine Ishaq Khan pod optužbom za korupciju.⁹⁵ Ona se nikako nije mogla pomiriti s činjenicom da je izgubila izbore te je konstantno optuživala novu vladu da su nepošteno dobili izbore. Sljedeće tri godine pripremala je kampanju za nove izbore. Išla je toliko daleko da je postavila ultimatum predsjedniku Ishaqu Khanu da će podržati njegovu ponovnu kandidaturu ako joj on pomogne vratiti vlast. Ta odluka je izazvala žestoku reakciju među njenim glasačima. U listopadu 1993. godine, njena stranka je ponovno zasjela na vlast i ona je postala premijerka po drugi put. Nakon imenovanja, povukla je svoju podršku danu Ishaqu Khanu. Drugi mandat obilježen je još većim spletkama i manipulacijama Benazir Bhutto. Kao i u prvom mandatu, vjerske vođe nastojali su osporiti njezinu vlast na temelju činjenice da je žena. Stvari se nisu promijenile ni u drugom mandatu. U tom razdoblju jačali su ulični nemiri. Protiv njene vlade najoštrije su se bunili indijski imigranti koji su smatrali da su im uskraćena osnovna prava. Pobune je ugušila u krvi te je ubila oko 1 800 ljudi. Ekonomsko stanje u državi je postajalo sve gore. Mali pomaci bili su vidljivi tek nakon što je na vlast u SAD-u došao Bill Clinton koji se trudio popraviti odnose s Pakistanom. Vrhunac drugog mandata bio je vidljiv u modernizaciji zemlje. Struja je bila sprovedena kroz gotovo svako selo. Na ulicama gradova moglo se vidjeti sve više ljudi koji posjeduju telefone, gotovo svaka kuća je imala radio. Nastavila je politiku zapošljavanja žena i otvaranja školi. Nekoliko žena je čak bilo predloženo i na mjestu sutkinja na Vrhovnom sudu. Također su se otvarali i informatički centri namijenjeni za edukacije žena. Novi problemi za Benazir Bhutto su nastali kada se njen brat, Murtaza vratio u zemlju. Nikada nije podržavao politiku svoje sestre. Nakon što je Murtaza ubijen u paljbi njegovih tjelohranitelja i policije, mnogi su smatrali da je upravo Benazir Bhutto bila ta koja je naručila njegovo ubojstvo. Ona se, zbog sve većeg pritiska, odlučila na kratko maknuti iz politike te je 1996. godine podnijela ostavku. Šest tjedana kasnije, predsjednik se pozvao na 8. *Amandman* iz pakistanskog Ustava te je raspustio cijelu njenu vladu.⁹⁶ Zbog sve učestalijih osuda Benazir Bhutto je odlučila napustiti Pakistan. U listopadu 2007. godine se vratila u

⁹⁵ Bhutto, *Daughter of destiny: An Autobiography*, str. 422.

⁹⁶ Padrino, *Women in Politics: Benazir Bhutto*, str. 80.

Pakistan s namjerom da ponovno uspostavi demokraciju i osvoji izbore 2008. godine. Bila je i sama svjesna da postoji mogućnost atentata. Kada su je upitali zašto se želi vratiti, a svjesna je da to može završiti pogubno, ona je odgovorila: "Neki ljudi ne mogu shvatiti što me vodi u opasnost. No previše ljudi je žrtvovalo svoje živote za slobodu. Dok god ljudi u meni vide nadu i slobodu, nikada se neću prestati boriti."⁹⁷ Na nju je izvršen atentat 27. prosinca 2007. godine, na dan kad je prisustvovala predizbornom skupu u Rawalpindi. Atentat je izvršio napadač koji se nakon njenog ubojstva raznio i time usmrtio još neke sudionike.⁹⁸

Benazir Bhutto bila je prva premijerka u islamskom svijetu. Kao premijerka, imala je dva mandata u kojima je postigla puno za svoju državu. Prije svega, brinula se o obrazovanju i nikada nije zaboravila koliki trud je morala uložiti da ju građani i politička opozicija shvati ozbiljno, s obzirom da je žena. Kroz svoje mandate, borila se za veća prava žena, donosila je zakone i osnivala institucije koje su pomogle ženama da postanu utjecajnije u društvu, uvela je struju u sve dijelove države i time omogućila svim građanima dostojanstven život. Prije mandata, bila je politički aktivna te joj je ta aktivnost donijela slavu i sljedbenike. No njen mandat ne bi bio moguć da se kandidirala 20 do 30 godina ranije. Svojom borbom za ljudska prava i jednakost postavila je temelj moderne demokracije u Pakistanu.

⁹⁷ Bhutto, *Daughter of destiny: An Autobiography*, str. 432.

⁹⁸ Isto, str. 434.

3.2. Predsjednice i premijerke Europe

a) Margaret Thatcher - Velika Britanija

Margaret Thatcher (1925 – 2013) bila je britanska političarka rođena u Granthamu. Njen raniji život u Granthamu je odigrao veliku ulogu u oblikovanju nje kao političarke i njenih političkih stavova. Njeni roditelji su bili metodisti, tj. pripadnici Evangeličke metodističke crkve. To je pokret koji je nastao u 18. stoljeću unutar Anglikanske crkve zbog obnove kršćanskog života i vjere. Društveni život obitelji se odvijao unutar lokalne zajednice koju su opisivali jaka tradicija, samopomoć, dobrotvorni rad i osobna istinoljubivost.⁹⁹

Margaret Thatcher je nakon završene srednje škole upisala Oxford gdje je studirala kemiju. No, kemija je ipak bila sekundarna u budućim planovima jer je od malih nogu konzervativna politika zauzimala veliki udio njenog života. Otac joj je bio član lokalnog vijeća u Granthamu i u tom je razdoblju često s njom diskutirao oko svakodnevnih političkih i društvenih problema. Početak njene političke karijere započeo je kada je izabrana za predsjednicu studentske *Konzervativne udruge* na Oxfordu. Ta joj je udruga pomogla prilikom njenog političkog života u *Konzervativnoj stranci*.¹⁰⁰ Na generalnim izborima u Dartfordu 1950-51. Margaret Thatcher je bila na listi kandidata Konzervativne stranke. U to je vrijeme bila najmlađa žena u državi koja se nalazila na listi neke političke stranke. Iako je izgubila oba puta, stekla je iskustvo političke kampanje te je smanjila Laburističku većinu u Dartfordu. Politički stil Margaret Thatcher formiran je zahvaljujući Dartfordu, izbornoj jedinici u kojoj u velikoj mjeri prevladava radnička klasa koja jednako kao i ostatak zemlje osjeća poslijeratne posljedice tj. sve veća oporezivanja i nestašice. U Dartfordu je upoznala i supruga, Denisa Thatcher koji je kasnije postao izvršni direktor naftne industrije. Kao zastupnica u Donjem domu britanskog parlamenta je izabrana 1959. godine za izbornu jedinicu sjevernog Londona koju je zastupala sve dok nije postala članicom Gornjeg doma 1992.¹⁰¹

⁹⁹ *Metodisti*, Enciklopedija.hr, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=40440>, Posljednji pristup 6. veljače 2019.; *Margaret Thatcher Biography*, Margaret Thatcher Foundation, <https://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>, posljednji pristup 6. veljače 2019.

¹⁰⁰ *Margaret Thatcher Biography*, <https://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>, posljednji pristup 6. veljače 2019.

¹⁰¹ Isto

Konzervativci su došli na vlast 1970. godine pod premijerom Edwardom Heathom, a Margaret Thatcher je u njegovoj vladi obnašala mjesto ministrice obrazovanja.¹⁰² Kao ministrica obrazovanja nije imala lak posao. Suočavala se s teškim studentskim radikalizmom i čestim prosvjedima. Studentski prosvjednici su često ometali njene govore. Tisak koji je bio na strani oporbe ju je ocrnjivao, a sama obrazovna politika se činila kao da stagnira. Iako je tijekom svog mandata spasila mnoge škole od zatvaranja, njeni politički oponenti nisu na to gledali na taj način. Optuživali su je da je uništila i zatvorila brojne škole. Njen najgori potez kao ministrice obrazovanja bio je ukidanje besplatnog mlijeka u školama za djecu od 7 do 11 godina i podizanje cijene školskih obroka. To joj je priskrbilo nadimak najomraženije žene u Britaniji prema *The Sunu*.¹⁰³ Također je predložila reformu studentskih sindikata. Naime, u početku su sindikati bili ti koji su odlučivali kolika sredstva idu pojedinom studentu te je točno bilo propisano koliko novca je namijenjeno za koju svrhu. Ona se zalagala da studenti dobiju svoj novac i oni raspolažu sa svim svojim sredstvima. Naravno, sindikatima to nije odgovaralo. Obrazovna politika Margaret Thatcher je podbacila, kao i Heathova vlada, koja je razočarala mnoge. Izabrana je na obećanjima o gospodarskom oživljavanju kroz uvođenje politike slobodnog tržišta i ograničavanju ovlasti sindikata. No, ništa od toga nije postignuto. Na idućim izborima 1974. godine, vlada Edwarda Heatha je poražena te je ostavila nasljeđe inflacije i industrijskih sukoba.¹⁰⁴

Nakon poraza na Generalnim izborima 1974. Margaret Thatcher se kandidirala na mjesto predsjednice *Konzervativne stranke*. Suparnik na unutarstranačkim izborima joj je bio Edward Heath¹⁰⁵ kojega je Margaret Thatcher pobijedila te je postala prva predsjednica stranke u Zapadnoj Europi. Ujedno je bila i vođa opozicije u *Laburističkoj vladi* od 1974. do 1979. godine. Kada je proglašena predsjednicom stranke prihvatila je nova pravila koja zahtijevaju da se vođa stranke svake godine iznova bira, vjerujući da će česti izbori njenu poziciju još više učvrstiti. *Laburistička vlada* bila je jedna od najkritičnijih za britansku povijest i ekonomiju. Zemlju su doveli u stanje virtualnog bankrota 1976. godine kada je kolaps britanske valute na stranim

¹⁰² Blundell, *Margaret Thatcher: A Portrait of the Iron Lady*, str. 63-67.

¹⁰³ Blundell, *Margaret Thatcher: A Portrait of the Iron Lady*, str. 63-67.; *Margaret Thatcher Biography*, <https://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>, posljednji pristup 6. veljače 2019.

¹⁰⁴ Isto

¹⁰⁵ Edward Heath (1916 – 2005) bio je ugledni engleski premijer od 1970. do 1974. godine i vođa Konzervativne stranke od 1965. godine pa sve do dolaska Margaret Thatcher 1975. godine. Weaver, Matthew, *The main allegations against Ted Heath*, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/politics/2017/oct/05/the-main-allegations-against-ted-heath>, posljednji pristup 6. veljače 2019.

burzama prisilio vladu da traži pomoć od *Međunarodnog monetarnog fonda (MMF)*. MMF je uveo strogu kontrolu rashoda kao uvjet zajma čime su laburisti poboljšali svoj javni položaj. Krajem 1978. i početkom 1979. godine, laburisti su se suočili s najvećom krizom. Sindikatima su bili potrebni novci za isplatu plaće, no zbog prazne državne blagajne, državom su zavladao opći štrajkovi. Zbog lošeg općeg stanja u državi i prazne blagajne konzervativci su osvojili parlamentarnu većinu na izborima 1979. godine te je Margaret Thatcher proglašena premijerkom Ujedinjenog Kraljevstva.¹⁰⁶

Margaret Thatcher je prva britanska premijerka u povijesti te se na toj poziciji zadržava nešto više od 11 godina, što je čini najdugovječnijom britanskom premijerkom u 20. stoljeću.¹⁰⁷ Vlada Margaret Thatcher obećala je podići britansko gospodarstvo. Smanjili su se izravni porezi, povećali neizravni porezi a gospodarstvo je već ulazilo u recesiju. Također, veliki problem u njenom prvom mandatu bila je nezaposlenost u Britaniji koja je premašivala tri milijuna osoba. Zbog lošeg gospodarstva zatvoren je velik broj industrijskih pogona. No s druge strane, svojom je vladom u prvom mandatu ostvarila dugoročne dobitke. Proračunom iz 1981. povećali su poreze koji su omogućili smanjenje kamatnih stopa. Također te godine je započeo i gospodarski oporavak nakon čega slijedi osam godina rasta u britanskom gospodarstvu.¹⁰⁸

Godine 1982. Velika Britanija se sukobila s Argentinom oko Falklandskih otoka.¹⁰⁹ Rat je započeo iskrcavanjem argentinskih trupa, podizanjem argentinske zastave i simboličkim preuzimanjem suvereniteta. U Ministarstvu vanjskih poslova Velike Britanije su postojale sumnje u učinkovitost vojnog rješenja na Falklandskim otocima te su neki članovi dali prednost diplomaciji. Kada diplomacija nije uspjela, Margaret Thatcher se odlučila na oružanu silu. Velika Britanija šalje svoje nosače aviona u južni Atlantik, nakon čega Britanci ponovno

¹⁰⁶ *Margaret Thatcher Biography*, <https://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>, posljednji pristup 6. veljače 2019.; Campbell, John, *The Iron Lady: Margaret Thatcher, from Grocer's Daughter to Prime Minister*, New York, Penguin Group, 2009., str. 99.

¹⁰⁷ *Umrla je Margaret Thatcher. Tko je bila Čelična lady?*, Večernji list.hr, 8.4.2013., <https://www.vecernji.hr/vijesti/umrla-je-margaret-thatcher-tko-je-bila-celicna-lady-535539>, posljednji pristup 6. veljače 2019.

¹⁰⁸ Blundell, *Margaret Thatcher: A Portrait of the Iron Lady*, str. 113-119.; *Margaret Thatcher Biography*, <https://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>, posljednji pristup 6. veljače 2019.; *Umrla je Margaret Thatcher. Tko je bila Čelična lady?*, posljednji pristup 6. veljače 2019.

¹⁰⁹ Falklandski rat bio je oružani sukob između Argentine i Velike Britanije koji je trajao od ožujka do lipnja 1982. godine. Povod sukoba je bio teritorijalni spor oko Falklandskog otočja., Calvocoressi, *World Politics since 1945*, str. 747.; Blundell, *Margaret Thatcher: A Portrait of the Iron Lady*, str. 115-119.; *Margaret Thatcher Biography*, <https://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>, posljednji pristup 6. veljače 2019.

osvajaju Južnu Georgiju. Prilikom bombardiranja Port Stanleya, Argentinci počinju s masovnim predajama što je u V. Britaniji odjeknulo kao velika pobjeda Margaret Thatcher te tada i dobiva svoj poznati nadimak *Iron Lady*.¹¹⁰

Nakon pobjede u ratu za Falklandske otoke, birači u Britaniji su bili ugodno iznenađeni. Rijetki europski vođa bi se toliko trudio zadržati malo otočje. Na taj način si je osigurala temelje za nove izbore. Godine 1983. pobjeđuje na drugim Generalnim izborima. Drugi mandat je započeo s poteškoćama kao i prvi. Vladu je osporavao *Sindikat rudara*. Rudari započinju štrajk 1984. kao odgovor na zatvaranje nekonkurentnih rudnika. Iste godine štrajkovi rudara postaju nasilni te je 5 000 rudara napalo oko 4 000 policajaca, što je rezultiralo s preko 60 ozlijeđenih ljudi. Taj je događaj Margaret Thatcher komentirala: “Vladavina zakona mora nadjačati vladavinu rulje.”¹¹¹ Povremeni nasilni ispadi su se nastavili, no nastavilo se i zatvaranje rudnika. Razlozi zatvaranja izuzev nekonkurentnosti su bili štetnost po zdravlje rudara, loši sigurnosni uvjeti te previsoki troškovi održavanja. Osim sukoba s policijom, rudari štrajkaši počinju zlostavljati i napadati rudare koji ne sudjeluju u štrajkovima. Velika se Britanija nalazila na rubu kaosa zbog pobuna, štrajkova, zlostavljanja rudara neštrajkaša te nakon godinu dana, vlada odlučuje smanjiti prava sindikata i okončati rudarske štrajkove. *Laburistička stranka* nije imala izbora nego li prihvatiti uspjeh i popularnost sindikalnih zakona. Da nije bilo Margaret Thatcher, Velika Britanija bi i danas bila u “rukama sindikata” koji bi imali monopol nad industrijom za otkup. Ona je ta koja je osudila nasilne štrajkove kao zastrašivanje i proglasila ih nezakonitim okupljanjem. Nakon pobjede nad rudarima, gospodarstvo Britanije počinje napredovati.¹¹²

Britanska politika u Sjevernoj Irskoj bila je stalni izvor problema za svakog premijera od 1969. godine. Politički sukobi su eskalirali 1984. godine kada je *Irska republikanska armija (IRA)* pokušala izvršiti atentat na Margaret Thatcher. Prilikom bombardiranja hotela u Brightonu, ona je preživjela, no neki od njenih najbližih kolega bili su teško ozlijeđeni ili mrtvi. Njen politika je bila neumoljiva prema terorizmu, bio on republikanski ili neki drugi. *Anglo-Irskim sporazumom* iz 1985. s Republikom Irskom, vlada Margaret Thatcher poboljšala je sigurnosnu suradnju

¹¹⁰ Blundell, *Margaret Thatcher: A Portrait of the Iron Lady*, str. 115-119.; *Margaret Thatcher Biography*, <https://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>, posljednji pristup 6. veljače 2019.

¹¹¹ Blundell, *Margaret Thatcher: A Portrait of the Iron Lady*, str. 122.

¹¹² Blundell, *Margaret Thatcher: A Portrait of the Iron Lady*, str. 121-125.; *Margaret Thatcher Biography*, <https://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>, posljednji pristup 6. veljače 2019.; *Umrla je Margaret Thatcher. Tko je bila Čelična lady?*, posljednji pristup 6. veljače 2019.

između Britanije i Irske, a zauzvrat je ponudila veća prava katolicima u sjevernoj Irskoj. To je polako dovelo do smirivanja sukoba.¹¹³

Ekonomija se nastavila poboljšavati u razdoblju od 1983. do 1987. godine. Vlada je počela prodavati državnu imovinu koja je iznosila više od 20% britanskog gospodarstva kada su konzervativci došli na vlast. Prodaja državne imovine odvijala se kroz ponudu dionica javnosti uz velikodušne uvjete za male ulagače. To je rezultiralo povećanjem broja štediša na tržištu dionica. Radilo se i na politici poticanja stanovništva na kupnju vlastitih domova i na pružanje privatnih ulaganja. Te mjere su uvelike povećale osobno bogatstvo britanskog stanovništva.¹¹⁴

Nakon pobjede nad sindikatima i rasta ekonomije, Margaret Thatcher je osvojila i svoj treći mandat na parlamentarnim izborima 1987. godine. Postala je prva premijerka u 20. stoljeću koja je vladu vodila puna tri mandata. Temelj trećeg mandata su bile mjere za reformu obrazovnog sustava i uvođenje nacionalnog kurikuluma po prvi put. Stvaranje nacionalnog kurikuluma omogućilo je školama da se isključe iz lokalnih vlasti i omogućilo se osnivanje gradskih škola i sveučilišta. Uveo se novi porezni sustav za lokalnu samoupravu tzv. porez na oporezivanje. Taj porez je fiksna isplata koju su sve odrasle osobe plaćale svojim lokalnim vlastima, te mijenja sustav poreza koji su plaćali vlasnici nekretnina na temelju vrijednosti kuće. Sprovela se i zakonska regulativa koja je odvojila kupce i pružatelje usluga unutar nacionalne zdravstvene službe, što je omogućilo pojavu konkurencije. Sve gore navedene mjere bile su duboko kontroverzne u društvu, pogotovo uvođenje novog poreza. Lokalna vijeća su iskoristila uvođenje novog sustava za povećanje poreznih stopa za vlastito bogaćenje, pritom okrivljujući vladu Margaret Thatcher.¹¹⁵ Nasuprot tome, reforme obrazovanja i zdravstva pokazale su se trajnima. Gospodarstvo je procvjetalo na prijelazu s 1987. u 1988., ali se i počelo “pregrijavati”. Kamatne stope su se morale udvostručiti tijekom 1988. godine i britanska funta je fiksirana na njemačku marku putem europskog tečajnog mehanizma, čemu se Margaret Thatcher snažno protivila. Time su trajno oštećeni odnosi između premijerke i kancelara za državnu blagajnu, koji je 1989. podnio ostavku. To je samo produbljivalo njena neslaganja s ostalim pripadnicima unutar vlade.

¹¹³ *Margaret Thatcher Biography*, <https://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>, posljednji pristup 6. veljače 2019.

¹¹⁴ Isto

¹¹⁵ Campbell, *The Iron Lady; Margaret Thatcher, from Grocer's Daughter to Prime Minister*, str. 446.; Blundell, *Margaret Thatcher: A Portrait of the Iron Lady*, str. 155-163; *Margaret Thatcher Biography*, <https://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>, posljednji pristup 6. veljače 2019.

U vladi je došlo i do neslaganja oko politike prema Europskoj zajednici. Uloga Margaret Thatcher u posljednjoj fazi Hladnog rata, pridonijela je jačanju zapadnog saveza protiv Sovjeta, tako i uspješnog rješavanja sukoba kasnije. Sovjeti su je također nazivali *Iron Lady* zbog njenih govora usmjerenih protiv njih te zbog pružanja potpore Ronaldu Reaganu. Nakon završetka Hladnog rata i uvođenja slobodnog tržišta dolazi do iduće faze europske integracije. Kao rezultat toga, podjele oko europske politike u britanskoj vladi postale su naglašenije. Godine 1990, nakon novih stranačkih izbora koje je Margaret Thatcher ponovno osvojila, bliži suradnici ju napuštaju te nakon gubitka većine u stranci, ona podnosi ostavku na mjestu premijerke.¹¹⁶

Margaret Thatcher je na vlast došla zahvaljujući svojoj stranci. Za vrijeme svojeg dugogodišnjeg mandata koji je trajao punih 11,5 godina opravdala je nadimak *Iron Lady*. Postigla je brojne uspjehe koji su Veliku Britaniju dovele do vrhunca moći. Uz reforme i zakone vodila je i ratove. Nadimak *Iron Lady* stekla je zbog svoje hrabrosti, odlučnosti i umijeća vođenja države. Često se u vladanju nije koristila diplomacijom te se oštrom retorikom sukobljavala s neistomišljenicima. Na primjeru njene dugogodišnje vladavine vidljiv je ekspanzijski rast gospodarstva i ekonomije Velike Britanije i jačanje vrijednosti moderne demokracije koje poredak na vlasti temelje na kompetencijama a ne na preferencama spola.

b) Vigdis Finnbogadóttir - Island

Vigdis Finnbogadóttir (1930 -) bila je četvrti predsjednik i prva predsjednica Islanda te prva demokratski izabrana žena na Svijetu. Dužnost predsjednice obnašala je od 1980. pobijedivši tri muška kandidata na predsjedničkim izborima. Na poziciji predsjednice je provela četiri mandata. Posljednji mandat u njenoj predsjedničkoj vlasti istekao je 1996. godine.¹¹⁷

¹¹⁶ Isto

¹¹⁷ Skaftafell, Vigdís, *Vigdis Finnbogadóttir: President of Iceland (1980-1996)*, str. 1-2., dostupno na: <http://www.landvernd.is/myndir/Vigdis.pdf>, posljednji pristup 7. veljače 2019.

Svoju je političku karijeru započela aktivno zagovarajući zaštite okoliša. Posebno je bila aktivna u zagovaranju pošumljavanja i borbi protiv gubitka gornjeg sloja zemlje, što je bio ozbiljan problem na Islandu od kraja 19. stoljeća. Također je poslužila kao inspiracija generaciji islandskih feministkinja i do danas ostaje globalni uzor za žene.¹¹⁸

Vigdís Finnbogadóttir rođena je u Reykjavíku. Otac, Finnbogi Rutur bio je profesor civilnog inženjerstva, a majka medicinska sestra. Pohađala je škole u Reykjavíku, a 1949. godine upisala je Sveučilište u Grenobleu, gdje je studirala francuski jezik. Zatim je školovanje nastavila na Sorbonni gdje je pohađala tečajeve drame i literature. S obzirom na to da je pokazivala interes za kazalište, odselila je u Dansku, gdje je fokus stavila na povijest kazališta. Nekoliko godina kasnije, vratila se na Sveučilište na Islandu gdje je diplomirala engleski i francuski jezik. Nakon diplomiranja se odlučila posvetiti karijeri. Prvo je predavala jezik u školi, zatim je svoju karijeru odlučila nastaviti na televiziji. Tijekom ljeta radila je kao turistički vodič. No, njena ljubav prema kazalištu nikada nije zamrla. Pridružila se islandskoj prvoj eksperimentalnoj kazališnoj skupini Grima. Postala je direktorica kazališne skupine Reykjavík 1972. godine, koju je uspješno vodila punih osam godina. Jednako tako, konstantno je radila na promoviranju islandske kulture, tradicije i običaja. Tijekom svoje karijere nije ju zanimalo političko djelovanje. No njeni javni nastupi na televiziji i promicanje islandske kulture i tradicije, donijeli su joj veliku podršku naroda. Jednako tako i njen spol je igrao veliku ulogu u postanku predsjednice. Naime, 1975. godine žene su na Islandu vodile generalni štrajk pod nazivom “*Woman’s Day Off*” koji je paralizirao gotovo cijelu zemlju. Svi problemi s kojima su se žene susretale kroz povijest te svi stereotipi koji su još uvijek bili zastupljeni, bili su razlog ovoga štrajka. Prosvjedom su se žene zalagale za bolji položaj u društvu. Time su Islandčani smatrali da je vrijeme da žena dobije zasluženno mjesto u politici i da žene dobiju priliku biti vođe. S obzirom na to da je uživala podršku naroda, Vigdís Finnbogadóttir se odlučila kandidirati na izborima te stati uz bok svojim muškim protukandidatima. Pobijedila ih je sve. No, tu nije stala njena politička karijera. Ponovno je izabrana 1984., kada nije imala nijednog protukandidata. Na sljedećim izborima 1988. godine, ponovno je pobijedila s 92% glasova, a 1992. godine izabrana je po četvrti put. Svoj je predsjednički mandat posvetila poboljšanju kvalitete i života na Islandu. Njena politika je bila usmjerena na kulturni identitet Islanda (borbu je vodila i prije izbora), jezik, kulturu i ljude.

¹¹⁸ *First female head of state, Vigdís Finnbogadóttir, elected 35 years ago today*, IcelandMagazine, 29.6.2015., <https://icelandmag.is/article/first-female-head-state-vigdís-finnbogadóttir-elected-35-years-ago-today>, posljednji pristup 7. veljače 2019.

U svojim je političkim govorima često naglašavala kako je bitno boriti se za očuvanje jezika jer je njihov jezik povijesno vezan za Vikinge i to je njihova najveća i najčasnija odlika. Borila se i za pošumljavanje Islanda jer je smatrala da je potrebno sačuvati prirodna bogatstva Islanda. Ujedno je bila i osnivačica *Save the Children Association of Iceland*. Vigdis Finnbogudottir oduvijek je bila pozitivan uzor za sve mlade djevojke. Borila se za ravnopravnost i edukaciju svih osoba, bez obzira na spol. Smatrala je da se djevojke ne smije sputavati te je često isticala da se one trebaju boriti za veću mogućnost obrazovanja. Nikada si ne smiju dopustiti da imaju manje obrazovanje od svoje braće. Zaslužuju se obrazovati sve dok imaju volje i snage za to.¹¹⁹ U šestominutnom govoru iz travnja 2014. godine Vigdis Finnbogadottir poslala je snažnu poruku da je neravnopravnost u politici još uvijek prisutna te da žene trebaju raditi na sebi, na svom obrazovanju i dobivati veće prilike.¹²⁰ Cijeli svoj radni vijek posvetila je borbi za prava žena. Jer ta borba ju je i dovela na mjesto predsjednice. Umirovila se 1996. godine kada je odlučila da se neće kandidirati na novim izborima.¹²¹

Vigdis Finnbogadottir je tijekom svog predsjedničkog mandata uspjela gospodarski i ekološki obnoviti Island. Također, svojim političkim zalaganjem doprinijela je izgradnji kulturnog identiteta Islanda. Nakon predsjedničkog mandata nastavila je borbu za ravnopravnost i veću zastupljenost žena u politici kroz njihovu bolju edukaciju.

c) Agatha Barbara - Malta

Agatha Barbara (1923 – 2002) bila je prva malteška političarka koja je izabrana u Parlamentu. Osim zastupnice u Parlamentu obnašala je dužnost ministrice obrazovanja, a kasnije i premijerka. Njenu političku važnost za Maltu možemo iščitati iz činjenice da je bila najdugovječnija žena zastupnica na Malti.¹²² Promatrajući iz današnje perspektive, prošla je 71 godina od kada su malteške žene dobile ustavno pravo glasa, no prisutnost žena u malteškoj

¹¹⁹ Brill, *A rising public voice; women in politics worldwide*, str. 141-143.

¹²⁰ *Video message by Vigdís Finnbogadóttir at the WIP Study Trip to Iceland*, Woman political leaders, 21.4.2014., <https://www.youtube.com/watch?v=ZWp-NNqtL-k>, posljednji pristup 7. veljače 2019.

¹²¹ Skaftafell, *Vigdis Finnbogadottir: President of Iceland (1980-1996)*, str. 1-2., dostupno na: <http://www.landvernd.is/myndir/Vigdis.pdf>, posljednji pristup 7. veljače 2019.

¹²² Rudolf, Uwe Jens, Berg, Warren G., *Historical dictionary of Malta*, Lanham, Toronto, Plymouth, UK, 2010., str. 37.

politici se nije poboljšala. Prema članku Carmen Sammut, u 2017. godini postotak žena zastupnica je gotovo isti kao i 1950. godine na Malti.¹²³

Agatha Barbara rođena je 11. ožujka 1923. u Zabbaru, kao najstarija kći i druga od devetero djece Josipa i Antonia. Studirala je na Državnoj osnovnoj školi i gimnaziji. Tijekom Drugog svjetskog rata je radila kao učiteljica, a 1946. godine počela se aktivno zanimati za politiku i pridružila se *Laburističkoj stranci Malte*.¹²⁴ Tijekom njene mladosti, britanske vojne i kolonijalne vlasti bile su glavni poslodavci na Malti. Otac joj je bio vozač tegljača, a radio je za britansku mornaricu na ruti između Vallette, glavnog grada Malte, i Aleksandrije u Egiptu. Kao i većina ljudi u to vrijeme, Joseph Barbara nije znao čitati. No njegova kćer, Agatha Barbara, nije htjela takav život. Ona je molila svoje roditelje da joj plate srednju školu kako bi se mogla obrazovati i otići na fakultet. Uspjela ih je uvjeriti, ali njezina želja za fakultetskim obrazovanjem prekinuta je nakon izbijanja Drugog svjetskog rata. Strateški položaj Malte učinio ga je privlačnim za obje strane u tom sukobu; Britanci su imali vrijednu mornaričku postaju. Nacistički su avioni bombardirale Maltu prve tri godine rata, sve dok veliki dio Italije nije pao pod savezničke snage 1943. godine. Cjelokupna malteška nacija dobila je orden *George Cross*, najvišu civilnu čast u Britanskom *Commonwealthu*, za njihovu hrabrost tijekom rata. To je bilo prvi put da je križ dobila cijela nacija, a ne pojedinac.¹²⁵

Nakon rata Agatha Barbara je postala učiteljica na Flores Collegeu, ali je uvučena u rastući politički pokret za neovisnost od Britanije. Kolonijalne vlasti su nakon Drugog svjetskog rata odobrile Maltešku samoupravu, ali je i dalje vladala visoka nezaposlenost i rastući socijalni nemiri, dok oni koji su upravljali nisu se brinuli kako će ti ljudi živjeti. Pridružila se *Partiji Laburista (laburističkoj partiji Malte ili MLP)*, socijaldemokratskoj stranci koja je u početku bila probritanska skupina, za razliku od *Nacionalističke partije Malte*. Kao dio samouprave, izrađen je novi ustav, koji je malteškim ženama dao pravo da prvi put glasuju. Rimokatoličko svećenstvo glasno se tome usprotivilo, ali je ustav stupio na snagu 1947. godine, iste godine kada su održani

¹²³ Scicluna, Rachael, *Agatha: Malta's First Female Socialist and Feminist Role Model*, Isles of left, 7. ožujka 2018., <http://www.islesoftheleft.org/agatha-maltas-first-female-socialist-and-feminist-role-model/>, posljednji pristup 7. veljače 2019.; Sammut, Carmen, *The road to Maltese women's suffrage and beyond*, Malta Today, 12. 01. 2018., https://www.maltatoday.com.mt/news/national/83544/the_road_to_maltese_womens_suffrage_and_beyond#.XFGVcFVKjIU, posljednji pristup 7. veljače 2019.

¹²⁴ *Ms Agatha Barbara; President of Malta (1982 – 1987)*, Government services and information making life easier, <https://www.gov.mt/en/Government/Government%20of%20Malta/Presidents%20of%20Malta/Pages/Ms-Agatha-Barbara.aspx>, posljednji pristup 7. veljače 2019.

¹²⁵ Isto

parlamentarni izbori. Agatha Barbara se na MLP-ovoj listi kandidirala za jedno od 65 mjesta u predstavničkom domu na Malti i ponovno je izabirana sljedeće 34 godine.¹²⁶ Na tim izborima 1947. godine postala je prva žena koja je služila u malteškom jednodomnom parlamentu, a 1955. postala je i prva ministrica vlade. Tijekom tog trogodišnjeg razdoblja postigla je jako puno. Poboljšala je životni standard Malte: redovito školovanje postalo je obvezno za svu djecu mlađu od 14 godina. Otvarala je brojne nove škole i radila je na obučavanju učitelja. U prvih nekoliko mjeseci 1955. godine nadzirala je izgradnju 44 nova objekta. Do rujna 1955. novi zakon o obrazovanju stupio je na snagu, samo pet mjeseci nakon odluke, zahvaljujući njenom upravljanju programom. Ostatak njezina mandata ministrice obrazovanja bio je jednako buran: nadzirala je osnivanje učiteljskog fakulteta, omogućila je organizirani prijevoza za učenike osnovnih i srednjih škola te osnovnu medicinsku skrb. Otvorila je i škole za osobe s razvojnim poteškoćama te oštećenjima vida i sluha u zemlji. Možda i najvažnije, ona je osigurala da satovi biologije budu otvoreni za studente oba spola, za razliku od srednje škole koju je pohađala, a koja je bila ograničena na muškarce.¹²⁷

Nacionalni štrajk je održan 28. travnja 1958. godine u organizaciji *Saveza radnika* protiv Britanske vlasti.¹²⁸ Na dan štrajka Agatha Barbara je razgovarala s grupom medicinskog osoblja koji rade u vozilima hitne pomoći. Savjetovala im je da izbjegavaju gužvu kako ne bi bili napadnuti. Ta je akcija pogrešno protumačena te je zbog toga nekoliko tjedana kasnije uhićena. Temelj optužnice je bila činjenica da je pokušala zastrašivanjem spriječiti radnike prilikom odlaska na posao. U zatvoru je bila tretirana nehumano. Tom je prilikom malteški političar Dom Mintoff izjavio: “Agatha Barbara dostojanstveno je zauzela svoj položaj i pokazala hrabrost više od mnogih muškaraca. Završila je u zatvoru zastrašena štakorima, koji su namjerno ostavljeni u njezinoj ćeliji, a ona je izašla iz zatvora vjerujući u socijalizam više nego prije.” Nekoliko tjedana kasnije proglašena je nevinom.¹²⁹

Nakon izbora 1981. godine i otvaranja parlamenta 16. veljače 1982, Agatha Barbara je odigrala vrlo aktivnu i važnu ulogu šefa države, kako bi ostvarila nacionalnu korist. Na međunarodnoj sceni provodila je cjeloživotnu politiku međunarodnog prijateljstva, posjećujući mnoge zemlje,

¹²⁶ *Agatha Barbara Biography*, Encyclopedia of World Biography, <https://www.notablebiographies.com/supp/Supplement-A-Bu-and-Obituaries/Barbara-Agatha.html>, posljednji pristup 7. veljače 2019.; Rudolf, Berg, *Historical dictionary of Malta*, str. 37-38.

¹²⁷ Isto

¹²⁸ Rudolf, Berg, *Historical dictionary of Malta*, str. 37-38.

¹²⁹ Scicluna, *Agatha: Malta's First Female Socialist and Feminist Role Model*, <http://www.islesoftheleft.org/agatha-maltas-first-female-socialist-and-feminist-role-model/>, posljednji pristup 7. veljače 2019.

čime je dodatno ojačala stajalište Malte kao članice Nesvrstanih i neutralnih država. Od svog izbora u Ured kao predsjednik Republike bila je vrlo aktivna na nacionalnoj i međunarodnoj razini u području humanitarnog djelovanja. Bila je predsjednica Malteškog nacionalnog odbora za prikupljanje sredstava za dobrotvorne svrhe *The Community Chest Fund*, kroz koje su dječji domovi, siromašne obitelji i invalidi primili pomoć u posljednje tri godine.¹³⁰ Ured predsjednice napustila je 1987. godine i povukla se u svoj rodni grad Zabbar. Umrla je 4. veljače 2002. godine.¹³¹

Za vrijeme vladanja Agathe Barbare Malta je dodatno učvrstila svoju politiku u pokretu Nesvrstanih i održavala je politiku međunarodnog prijateljstva u kojemu zemlje probleme rješavaju dijalogom a ne ratom. Također, promijenila se politika obrazovanja gdje je uvedeno obavezno obrazovanje za djecu do 14 godina, otvarala je brojne škole i omogućila je djevojkama da pohađaju sate prirodoslovlja koji su do tada bili isključivo za dječake. Nakon nje, žene u politici Malte možemo pronaći i danas na raznim ministarskim i ostalim političkim pozicijama.

¹³⁰ Ms Agatha Barbara; President of Malta (1982 – 1987), <https://www.gov.mt/en/Government/Government%20of%20Malta/Presidents%20of%20Malta/Pages/Ms-Agatha-Barbara.aspx>, posljednji pristup 7. veljače 2019.

¹³¹ Agatha Barbara Biography, <https://www.notablebiographies.com/supp/Supplement-A-Bu-and-Obituaries/Barbara-Agatha.html>, posljednji pristup 7. veljače 2019.

3.3. A što je s ostatkom Svijeta?

I u ostatku Svijeta dolazi do promjena i žene dolaze na vlast. Centralnoafrička Republika i Dominika također su imale svoje premijerke.

a) *Elisabeth Domitien – Centralnoafrička Republika*

Elisabeth Domitien (1925 – 2005) rođena je u Bangui, prvom urbanom središtu Centralnoafričke Republike. Bila je najstarije dijete te jedina kćer u obitelji. Svoje djetinjstvo je provodila na plantaži te šivajući. Elisabeth Domitien je dobila mogućnost obrazovanja tek nakon što je katolička crkva otvorila prve škole na tom području. No već u ranoj mladosti susrela se s problemima u obrazovnom sustavu. Naime, časne sestre koje su vodile škole, smatrale su da djevojkama nije mjesto u školama te one nemaju potrebu da dosegnu visok stupanj obrazovanja. Učile su ih isključivo osnovama, čitanje i pisanje, no Elisabeth Domitien se nije zadovoljavala s osnovama. Vrlo je brzo počela skupljati podršku drugih žena u zajednici zbog nejednakosti u obrazovanju. Svojim je govorima u Sanghou pomogla u ujedinjenju različitih skupina i stvaranju nacionalnog identiteta. Postala je predsjednica ženske grupe u sklopu političkog pokreta i stranke *MESAN*, koja je zagovarala slobodu crnaca na području Francuskih kolonija. Pokušala je pomiriti razlike u interesima i poboljšati životne standarde. Elisabeth Domitien bila je udana za diktatora i samoproглаšenog drugog predsjednika Centralnoafričke Republike (CAR) Jeana-Bedela Bokassu koji je na vlasti proveo 14 godina.¹³² Uz pomoć Francuske, poboljšao je industriju, promet, zdravstvo i obrazovanje. No njegova je politika bila nasilna, korumpirana često uz zloupotrebu moći i položaja. Godine 1972. proglasio se maršalom a 1976. imperatorom. Za vrijeme njegove vladavine, kabinet se mijenjao 44 puta. U tom razdoblju na mjestu premijera nalazila se i Elisabeth Domitien. Ona je naime 1999. godine izjavila da je položaj obnašala od 1974. godine pa sve do 1976. godine, no neki izvori govore da je taj položaj obnašala samo godinu dana, tj. od 1975. godine.¹³³

¹³² Jean-Bedel Bokassa (1921 – 1996) bio je dugogodišnji diktator Centralnoafričke Republike. Bio je tek drugi predsjednik Centralnoafričke Republike i na vlasti se zadržao od 1966. do 1977. godine. Bio je optužen za brojna ubojstva političkih neistomišljenika te je osuđen na smrt. Smrtna kazna mu je ukinuta 1993. godine. Toure Maelenn-Kengi, *Jean-Bedel Bokassa (1921 – 1996)*, Black Past, <https://www.blackpast.org/global-african-history/bokassa-jean-bedel-1921-1996/>, posljednji pristup 12. veljače 2019.

¹³³ Skard, *Woman of Power: Half a century of female presidents and prime ministers worldwide*, str. 42-48.

Bokassa ju je smatrao idealom kandidatkinjom za mjesto premijerke jer je bila upućena u industriju, imala je velik utjecaj na narod te ju je on smatrao izuzetno inteligentnom osobom. Osim toga, 1975. godine se održavala *Godišnja ženska konferencija u Meksiku*, a Bokassa je želio ostvariti dobru sliku o sebi, kako u na svjetskoj sceni tako i unutar svoje države. Najbolji način kako da to postigne je da postavi ženu na jednu od vodećih pozicija. Iako je bio diktator, Bokassa je na vodeća mjesta u politici često postavljao žene. U vrijeme njegove diktature 11% kabineta su činile žene. Iako mali postotak, za to vrijeme i za državu o kojoj govorimo, to je bio prilično veliki postotak. Često se Elisabeth Domitien osporavao položaj premijerke jer je postojalo vjerovanje da je bila samo Bokassova marioneta. On je bio taj koji je zapravo vodio glavnu riječ, a ona je samo slušala njegove naredbe. Kada ju je u intervjuu Toril Skard zamolila da se izjasni o toj temi, ona je rekla da je oduvijek govorila istinu. Nije se previše vodila Bokassom. Uvijek je razgovarala s njim o svim problemima koje nije mogla sama riješiti, no na kraju dana uvijek je poslušala sebe. Ljudi su je voljeli i vjerovali su joj. Borila se za ravnopravnost i bolji položaj žena u društvu. Kolika je bila njena moć pokazuje i činjenica da je često oslobađala političke zatvorenike. Naime, borila se za ravnopravnost, slobodu i jednakost svih građana. Velika većina zatvorenika koji su bili osuđeni bez suđenja, za vrijeme njenog mandata bivaju oslobođeni. U CAR-u su je često nazivali "*La Dama de Far*" što u prijevodu znači "*Iron Lady*", titulu koju je nosila i Margaret Thatcher. Bila je hrabra, odlučna, držala je do integriteta. Kada se Bokassa proglasio imperatorom, Elisabeth Domitien je izgubila položaj. No i dalje je ostala na mjestu potpredsjednice *MESAN-e*. Nedugo zatim, s obzirom na to da je bila Bokassova žena i obnašala je mjesto premijerke za vrijeme njegova vladanja, bila je uhićena. U zatvoru je provela dvije godine. Nakon što je izašla iz zatvora ostala je istaknuta osoba, i kao bivši političarka i kao poslovna žena.¹³⁴

Elisabeth Domitien je na vlast doveo suprug jer je želio postići što bolju sliku o sebi kako u svojoj državi tako i u svijetu. Iako nije na položaj došla demokratskim putem, uživala je podršku naroda zbog svog djelovanja u sklopu *MESAN-e*. Ujedno, nakon nje, politika države prema političkim neistomišljenicima se promijenila, to jest svi politički neistomišljenici su pušteni na slobodu te je nastojala njegovati politiku ravnopravnosti.

¹³⁴ Isto

b) *Dame Eugenia Charles - Dominika*

Dame Mary Eugenia Charles (1919 – 2005) rođena je u selu Pointe Michel na jugozapadnoj obali Dominike. Bila je prva premijerka u engleskom govornom području Kariba, Dominici.

Njen otac, John Baptiste Charles, poznat pod imenom “JB”, bio je čovjek koji je vremenom postao jedan od vodećih vlasnika nekretnina na otoku i izvoznik lokalnih proizvoda u Britaniju i Sjedinjene Američke Države. Osim toga, osnovao je vlastitu banku, Dominika kooperativnu banku i služio je kao gradonačelnik Roseaua. U nacionalnoj politici bio je izabran za različite izborne jedinice i imenovan je za jednog od dva senatora u Dominici u Gornjem domu saveznog parlamenta Zapadnoindijskih otoka.¹³⁵

Dame Mary Eugenia Charles je oduvijek bila okrenuta pravu. Pohađala je katoličku srednju školu. Nakon završetka srednje škole, pohađala je Sveučilište u Torontu i potom Londonsku školu ekonomije. Na Dominicu se vratila 1949. godine i tu se sljedećih 29 godina posvetila komercijalnom i imovinskom pravu.¹³⁶ Naglašavala je da je njen otac zaslužan za njeno obrazovanje. Za vrijeme njenog školovanja, nije bio toliko imućan no uvijek se brinuo da djeci priušti obrazovanje koje žele. Nikada nije podcjenjivao nikoga i nije smatrao da je obrazovanje rezervirano isključivo za muškarce. Politički uzor u životu Dame Mary Eugenie Charles je bila Golda Meir koju je smatrala izvanrednom ženom, koja je žrtvovala obiteljski život kako bi se posvetila svojoj državi i politici. Političkim životom se krenula baviti kada je vlada pod premijerom Edwardom Oliverom Le Blancom donijela *Zakon o ograničavanju slobode medija*, to jest *Zakon o zavodljivim i nepoželjnim publikacijama* iz srpnja 1968. godine. Dame Mary Eugenia Charles je bila jedna od predvodnica u demonstracijama protiv *Laburističke stranke*, tzv. “borci za slobodu”. Ova grupa političkih aktivista osnovala je u listopadu 1968. *Stranku slobode Dominike (DFP)* s njom kao političkim vođom. DFP je bio spreman suočiti se s

¹³⁵ Honychurch, Lennox, *Dame Mary Eugenia Charles: the first woman Prime Minister*, PhD, 16. svibnja 2012., Dostupno na: <http://dominicanewsonline.com/news/homepage/news/human-interest/dame-mary-eugenia-charles-the-first-woman-prime-minister/>, posljednji pristup 8. veljače 2019.

¹³⁶ Christian, Gabriel J., *Mamo!: The Life & Times of Dame Mary Eugenia Charles*, Michigan, Twenty-fifth pont casse press, 2009., dostupno na: https://books.google.co.uk/books?id=93IuDwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=Mamo!+The+Life+%26+Times+of+Dame+Mary+Eugenia+Charles&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwi4_87Ao57ZAhWnLcAKHTXOCdwQ6AEIKTAA#v=onepage&q=mary%20eugenia%20charles&f=false

predstojećim općim izborima u listopadu 1970., ali Dame Mary Eugenia Charles nije uspjela osvojiti sjedište u Roseauu. Poražena je od strane mladog i popularnog budućeg premijerom Patricka Johna. Međutim, Ustav tog vremena dopuštao je imenovanje jednog kandidata na strani oporbe pa je ona ušla u Skupštinu kao "treći nominirani član". Imenovana je 12. studenoga 1970. godine.¹³⁷ Premijerkom Dominike postala je 1980. godine, a na poziciji se zadržala sve do 1995. godine, osvojivši sveukupno tri mandata. Prvi mandat bio je usmjeren ka obnovi stambenih objekata, cesta i druge infrastrukture koju je uništio uragan David koji je pogodio Dominiku 29. kolovoza 1979. godine. Obnovu infrastrukture su otežavali politički udari i pokušaju svrgavanja vlade 1981. godine. Njezina vlada ponovno je izabrana 1985. sa smanjenom većinom te 1990. kada je *Ujedinjena radnička stranka (UWP)*, osnovana 1988, postala glavna opozicija u Parlamentu.¹³⁸

Tijekom svoje vladavine, pokrenula je brojne ekonomske reforme i borila se protiv korupcije. Poticala je turizam i bila je oštra zagovornica očuvanja ekološkog sustava otoka. Najpoznatija afera koja se veže uz Dame Mary Eugeniu Charles je takozvana operacija "Red Dog". To je kodno ime za operaciju koja se dogodila 1981. gdje su se kanadski i američki građani udružili s članovima Ku Klux Klana i neonacista u želji da svrgnu Dame Mary Eugeniu Charles s vlasti te ponovno vratiti bivšeg premijera Patricka Johna na vlast. Detalji operacije su procurili u javnost te je kanadska policija obavijestila vlast u Dominici i pokušaj atentata je propao.¹³⁹ Nakon gubitka izbora 1995. godine povlači se iz politike.¹⁴⁰ Kao i Elisabeth Domitien i Margaret Thatcher, nosi naziv "*Iron Lady of Caribbean*". Lewis Guy je s Dame Mary Eugeniom Charles održao jedan intervjuu 1994. godine u New Yorku gdje je ona progovorila o svojoj ulozi premijerke te kako se gleda na žene u politici. Naglasila je da biti političarka u njeno vrijeme nije bio lak posao. Smatra da se žena mora puno toga odreći kako bi uspjela. U ovom slučaju, njena odluka da nema obitelj i djecu omogućila joj je da živi jednostavniji politički život. Jednako tako, smatra da je mogući razlog njenog uspjeha u politici činjenica da je žena. Iako se u

¹³⁷ Honychurch, *Dame Mary Eugenia Charles: the first woman Prime Minister*, <http://dominicanewsonline.com/news/homepage/news/human-interest/dame-mary-eugenia-charles-the-first-woman-prime-minister/>, posljednji pristup 8. veljače 2019.

¹³⁸ Isto

¹³⁹ Griffith, Ivelaw Lloyd, *The Quest for Security in the Caribbean: Problems and promises in Subordinate States*, M.E.Sharpe, New York, London, 1993., str. 124-125.

¹⁴⁰ Madden, Annette, *In her footsteps: 101 Remarkable Black Women from the Queen of Sheba to Queen Latifah*, Conari Press, Berkley, California, 2000., str. 95-96.

Dominici na žene, u njeno doba, još uvijek gledalo kao na manje vrijedne, upravo ju to potaknulo da bude još bolja. Još se više dokazivala i borila da ju se shvati ozbiljno.

Zbog represijskom zakonu o ograničavanju medijske slobode, te njenom angažmanu u borbi za pravo govora Dame Mary Eugenia Charles dobiva podršku naroda, elite i svoje stranke te kroz kratko vrijeme dospjeva na mjesto premijerke Dominike. Za vrijeme svog mandata arhitektonski je obnovila te ekonomski stabilizirala i osamostalila Dominiku. Usprkos brojnim uspjesima mandat je bio obilježen i brojnim spletkama, pokušajem atentata (kao i na neke druge premijerke i predsjednice prethodno navedene), ali i reformama za bolji život bez korupcije. Svojim je primjerom dokazala da u politici nema mjesta predrasudama te da se na vlast uspinju sposobniji i kompetentniji kandidati.

4. Zaključak

Godine 1950. donesena je *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* koja u članku 14.1. zabranjuje bilo koju vrstu diskriminacije. Nakon toga, 1967. donesena je *Rezolucija 356* koja zahtjeva da se poveća postotak broja žena u politici. Slijede UN-ove konferencije koje dodatno ojačavaju ulogu i položaj žena u javnom životu. Već se 1960. godine vidi pomak u svijetu kada na vlast dolazi prva žena, Sirimavo Bandaranaike. Nakon nje, Indira Gandhi potvrđuje da je došlo vrijeme promjena. Sve više žena ulazi u politiku, da bi do početka 1990. godine broj predsjednica i premijerki porastao na 17 žena.

Ulaskom žena u politiku nastavio se proces liberalizacije, gdje su žene svojom vladavinom dokazale da je potrebna raznolikost u politici da bi se ostvario napredak. Takozvana moderna demokracija omogućila je marginaliziranim skupinama stanovništva (ženama) političko djelovanje. Temelj ženskog uključivanja je obrazovanje. Svaka od gore navedenih žena je bila visoko obrazovana, neke od njih i van svojih država. Također, svaka žena je imala dobro političko zaleđe. Neke su svoju politiku gradile pod utjecajem očeva, a neke putem muževa. Iako su najčešće nastavljale politiku očeva i muževa, nisu bile marionete već osobe koje su samostalno sprovodile reforme i ideje koje su uključivale njihove vlastite ideale.

Ako promotrimo njihovo političko djelovanje prije dolaska na vlast, možemo uočiti da je svaka bila oštra govornica i vodila je aktivnu politiku unutar stranke kojoj su pripadale. Kao i njihovi muški prethodnici, zagovarale su promjene koje su bile najpotrebnije njihovim državama te su na tome gradile političku popularnost i uspinjale se na visoke pozicije koje su ih kroz vrijeme, naravno uz pomoć političke elite i najutjecajnijih stranaka, postavile na sami “vrh politike” u državi. Sirimavo Bandaranaike se izborila za demokratsku revoluciju i proglašenje Republike Šri Lanke, koja je i danas poznata pod tim imenom. Indira Gandhi se borila protiv porasta siromaštva u Indiji. Iako je Indija i dalje siromašna država, siromaštvo se uspjelo smanjiti. Golda Meir svoj početak političkog djelovanja je temeljila na pravima i jednakosti Židova, što je naposljetku i postigla te je njena vlast oblikovala današnje granice Izraela. Politička borba i djelovanje Corazon Aquino je omogućila Filipinima da odbace okove diktature i uvedu demokraciju. Najveći problem u Pakistanu je za Benazir Bhutto bilo obrazovanje žena i tehnološka zaostalost za ostatkom svijeta. Stanje u Pakistanu se popravilo nakon što je uvedena

struja u kućanstva koja to do tada nisu imala i nakon što je otvorila ženske škole. S druge strane, u Velikoj Britaniji gorući problem nakon Drugog svjetskog rata i tijekom Hladnog rata je predstavljala ekonomija. Margaret Thatcher je uspjela svojim ekonomskim reformama uzdići Veliku Britaniju koja je danas jedna od najjačih gospodarstava Europe. Ekološko pitanje Islanda je riješila Vigdis Finbogadottir svojim mjerama pošumljavanja. Također, Island je danas u svijetu prepoznatljiv po svom kulturnom, vikinškom identitetu a tu prepoznatljivost mu je omogućila svojom politikom. Agatha Barbara je svoj pečat u politici Malte ostavila uvođenjem obaveznog školovanja za sve stanovnike. Ujedno, njena politika međunarodnog prijateljstva je Malti omogućila ulazak u Pokret nesvrstanih. Dame Mary Eugenia Charles arhitektonski je obnovila Dominiku od posljedica uragana Davida, te ju je ekonomski stabilizirala i osamostalila. Iako je svaka od navedenih žena imala drugačije političko djelovanje, svima je zajedničko da su dugoročno gledajući, riješile probleme koje su pogodile njihove države i da su uspjele stabilizirati stanje u državi. Povećanjem žena u politici stvorilo se plodno tlo za rješavanje tzv. ženskih pitanja. Muškarci su postali svjesniji rodne i društvene nejednakosti te su uz pomoć žena počeli donositi zakone koji pokušavaju izjednačiti rodove i ukinuti diskriminaciju. Ujedno, ulaskom žena u politiku briše se vjerovanje da je ženska domena isključivo privatna (dom, djeca, suprug). Njihova domena je proširena i postaje javna, na čemu žene Svijeta i danas s manje ili više uspjeha kontinuirano rade.

5. Popis literature

1. *Area handbook series*, Sri Lanka a country study, Washington, U.S. G.P.O., 1990.
2. BARTLEY, Paula, *Access to History, Votes for Women*, London, Hodder Education, part of Hachette Livre UK, 2007.
3. BHUTTO, Benazir, *Daughter of destiny: An Autobiography*, HarperCollins e-books, 2009.
4. BLUNDELL, John, *Margaret Thatcher, A Portrait of the Iron Lady*, New York, Algora Publishing, 2008.
5. BRILL, Alida, *A rising public voice; women in politics worldwide*, New York, The Feminist Press at The City University of New York, 1995.
6. CALVOCORESSI, Peter, *World Politics since 1945*, Harlow, Pearson Longman, 2009.
7. CAMPBELL, John, *The Iron Lady; Margaret Thatcher, from Grocer's Daughter to Prime Minister*, New York, Penguin Group, 2009.
8. DERFLER, Leslie, *The Fall and Rise of Political Leaders: Olof Palme, Olusegun Obasanjo and Indira Gandhi*, New York, Palgrave Macmillan, 2011.
9. DODDELI, Luciano, MARADEI, Manilo, *Svijet poslije II. svjetskog rata: knjiga prva*, Split, Marjan tisak, 2005.
10. FRANK, Katherine, *The Life of Indira Nehru Gandhi*, London, HarperCollinsPublishers, 2001.
11. GIBBS, Richard, *Woman prime ministers*, Morristown, N.J., Silver Burdett, 1981.
12. GREEN, Josclyn C., *Indira Gandhi: India's Destined Leader*, State University of New York College at Buffalo - Buffalo State College, 2013.
13. GRIFFITH, Ivelaw Lloyd, *The Quest for Security in the Caribbean: Problems and promises in Subordinate States*, New York, London, M.E.Sharpe, 1993.
14. GULOTTA, Charles, *Extraordinary women in politics*, New York, Children's Press, 1998.
15. HART-DAVIS, Adam, OPAČIĆ, Vid Jakša, *Povijest: velika ilustrirana enciklopedija: od osvita civilizacije do suvremenog doba*, Zagreb, Mozaik knjiga, 2009.
16. JANEKOVIĆ, Dara, *Susreti s poviješću*, Zagreb, Prometej, 2000.

17. KOMISAR, Lucy, *Corazon Aquino: The story of a revolution*, New York, G. Braziller, 1987.
18. MADDEN, Annette, *In her footsteps: 101 Remarkable Black Women from the Queen of Sheba to Queen Latifah*, California, Conari Press, Berkley, 2000.
19. MAUROVIĆ, Marko, Hladni rat: (ne)definicija, početak, interpretacije, percepcije i identifikacije, povezanost unutarnje i vanjske politike, *Pro tempore*, godina II., broj 2. Zagreb, ISHA Zagreb- Klub studenata povijesti, 2005., str. 1-8.
20. MEDZINI, Meron, *Golda Meir: A Political Biography*, Tel – Aviv, De Gruyter Oldenbourg, 2008.
21. MENDOZA, Diana J., JAYNE LAO, Maria, Corazon Aquino: The Reluctant First Female President of the Philippines, *Women Presidents and Prime Ministers in Post-Transition Democracies*, London, PalgraveMacmillan, 2017.
22. NADEL, Laurie, *Corazon Aquino journey to power*, New York, J. Messner, 1987.
23. ORLOVIĆ, David, Znam, dakle pobjednik sam: Kako je Izrael dobio Šestodnevni rat?, *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, Vol. XV No. 29, Zagreb, 2012., str. 143-152.
24. PADRINO, Mercedes, *Women in Politics: Benazir Bhutto*, Philadelphia, Chelsea House Publisher, 2004.
25. POLOŠKI VOKIĆ, Nina, BULAT, Ivana, Što žene lideri unose u visoku politiku – psihološka i radna obilježja, stil vođenja, interesi i perspektive, *Zbornik radova PAR International Leadership Conference – PILC "Women's leadership"*, Visoka poslovna škola PAR, Rijeka, 2012., str. 25-35.
26. RUDOLF, Uwe Jens, BERG, Warren G., *Historical dictionary of Malta*, Lanham, Toronto, Plymouth, UK, 2010.
27. RUPPERT, Una, Politika transnacionalnih ženskih pokreta deset godina nakon Pekinga: globalni diskursi i transverzalna politika, *Žene i politika: Istočna Europa i Treći svijet - ženski pokušaj ponovne uspostave dijaloga : dokumentacija*, Zagreb, Ženska infoteka, 2005., str. 87-90.
28. SINEAU, Mariette, *Ravnopravnost- Vijeće Europe i sudjelovanje žena u političkom životu*, Zagreb, Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova, 2004.

29. SKARD Toril, *Woman of Power: Half a century of female presidents and prime ministers worldwide*, University of Bristol, Policy Press, 2015.
30. WOLPERT, Stanley, *Nehru: A Tryst with Destiny*, New York, Oxford University Press, 1996.

INTERNETSKI IZVORI:

31. *10 most powerful female politicians in India*, India Today, <https://www.indiatoday.in/education-today/gk-current-affairs/story/women-politicians-261252-2015-09-04>, posljednji pristup 3. veljače 2019.
32. *Agatha Barbara Biography*, Encyclopedia of World Biography, <https://www.notablebiographies.com/supp/Supplement-A-Bu-and-Obituaries/Barbara-Agatha.html>, posljednji pristup 7. veljače 2019.
33. CHRISTIAN, Gabriel J., *Mamo!: The Life & Times of Dame Mary Eugenia Charles*, Michigan, Twenty-fifth pont casse press, 2009., dostupno na: https://books.google.co.uk/books?id=93IuDwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=Mamo!+The+Life+%26+Times+of+Dame+Mary+Eugenia+Charles&hl=en&sa=X&ved=0ahUKewi4_87Ao57ZAhWnLcAKHTXOCdwQ6AEIKTAA#v=onepage&q=mary%20eugenia%20charles&f=false
34. *Desetljeće žena*, 16. prosinca 1976., dostupno na: <http://www.un-documents.net/a31r136.htm>, posljednji pristup 1. veljače 2019.
35. *Eleanor Roosevelt*, Iowa State University of Science and Technology, <https://awpc.cattcenter.iastate.edu/directory/eleanor-roosevelt/>, posljednji pristup 31. siječnja 2019.
36. *First female head of state, Vigdís Finnbogadóttir, elected 35 years ago today*, IcelandMagazine, 29.6.2015., <https://icelandmag.is/article/first-female-head-state-vigdís-finnbogadóttir-elected-35-years-ago-today>, posljednji pristup 7. veljače 2019.
37. GAJDEK, Karmela, *Transnacionalne feminističke mreže*, LIBELA RSD, <https://www.libela.org/prozor-u-svijet/2796-transnacionalne-feministicke-mreze/>, zadnji pristup 1. veljače 2019

38. *Gloria Macapagal-Arroyo*, Malacanang: Presidential Museum and Library, <http://malacanang.gov.ph/presidents/fifth-republic/gloria-macapagal-arroyo/>, posljednji pristup 12. veljače 2019.
39. *Golda Meir wanted to keep sick Poles from making aliyah*, JTA, <https://web.archive.org/web/20091212235802/http://jta.org/news/article/2009/12/09/1009622/golda-meir-wanted-to-prevent-sick-polish-olim>, posljednji pristup 5. veljače 2019.
40. GREEN, David B., *How Golda Meir, Israel's Only Female Prime Minister, Wound Up With Such a Bad Reputation*, HAARETZ, <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-how-golda-meir-wound-up-with-such-a-bad-reputation-1.5456796>, posljednji pristup 5. veljače 2019.
41. HONYCHURCH, Lennox, *Dame Mary Eugenia Charles: the first woman Prime Minister*, PhD, 16.svibnja 2012., Dostupno na: <http://dominicanewsonline.com/news/homepage/news/human-interest/dame-mary-eugenia-charles-the-first-woman-prime-minister/>, posljednji pristup 8. veljače 2019.
42. *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Rim 4. studenog 1950., dostupno na: [https://www.zakon.hr/z/364/\(Europska\)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda](https://www.zakon.hr/z/364/(Europska)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda), posljednji pristup 31. siječnja 2019.
43. LARNER, Lindsay, *The Role of Feminine Rhetoric in Male Presidential Discourse: Achieving Speech Purpose*, University of Pennsylvania, 2008., dostupno na: <https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1122&context=curej>, posljednji pristup 1. veljače 2019.
44. LUTHER KING, Martin, *I have a dream*, March on Washington, 1963. <https://www.archives.gov/files/press/exhibits/dream-speech.pdf>, posljednji pristup 30. siječnja 2019.
45. *Margaret Thatcher Biography*, Margaret Thatcher Foundation, <https://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>, posljednji pristup 6. veljače 2019.
46. *Metodisti*, Enciklopedija.hr, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=40440>, Posljednji pristup 6. veljače 2019.
47. *Ms Agatha Barbara; President of Malta (1982 – 1987)*, Government services and information making life easier,

- <https://www.gov.mt/en/Government/Government%20of%20Malta/Presidents%20of%20Malta/Pages/Ms-Agatha-Barbara.aspx>, posljednji pristup 7. veljače 2019.
48. RAIDER, Mark A., *Pioneer Women in the United States*, Jewish Women's Archive, <https://jwa.org/encyclopedia/article/pioneer-women-in-united-states>, posljednji pristup 13. veljače 2019.
49. Rosa Parks, History, <https://www.history.com/topics/black-history/rosa-parks>, posljednji pristup 30. siječnja 2019
50. SAMMUT, Carmen, *The road to Maltese women's suffrage and beyond*, Malta Today, 12. 01. 2018., https://www.maltatoday.com.mt/news/national/83544/the_road_to_maltese_womens_suffrage_and_beyond#.XFGVcFVKjIU, posljednji pristup 7. veljače 2019
51. ŠARIĆ, Mladenka, *(NE)RAVNOPRAVNOST: Za mizernu zastupljenost žena u politici krive su žene, One Nastupaju*, <https://www.onenastupaju.hr/2017/03/14/neravnopravnostza-mizernu-zastupljenost-zena-u-politici-krive-su-zene-jer-na-to-pristaju/>, posljednji pristup 13. veljače 2019.
52. Scicluna, *Agatha: Malta's First Female Socialist and Feminist Role Model*, <http://www.islesoftheleft.org/agatha-maltas-first-female-socialist-and-feminist-role-model/>, posljednji pristup 7. veljače 2019.
53. SKAFTAFELL, Vigdís, *Vigdís Finnbogadóttir: President of Iceland (1980-1996)*, dostupno na: <http://www.landvernd.is/myndir/Vigdís.pdf> , posljednji pristup 7. veljače 2019.
54. TOURE, Maelenn-Kengi, *Jean-Bedel Bokassa (1921 – 1996)*, Black Past, <https://www.blackpast.org/global-african-history/bokassa-jean-bedel-1921-1996/>, posljednji pristup 12. veljače 2019.
55. *Umrta je Margaret Thatcher. Tko je bila Čelična lady?*, Večernji list.hr, 8.4.2013., <https://www.vecernji.hr/vijesti/umrta-je-margaret-thatcher-tko-je-bila-celicna-lady-535539>, posljednji pristup 6. veljače 2019.
56. *Video message by Vigdís Finnbogadóttir at the WIP Study Trip to Iceland*, Woman political leaders, 21.4.2014., <https://www.youtube.com/watch?v=ZWp-NNqtL-k>, posljednji pristup 7. veljače 2019.

57. WEAVER, Matthew, *The main allegations against Ted Heath*, The Guardian, <https://www.theguardian.com/politics/2017/oct/05/the-main-allegations-against-ted-heath>, posljednji pristup 6. veljače 2019.
58. *Women in Politics: 60 years in retrospect*, Inter-Parliamentary Union, dostupno na: <http://www.ipu.org/english/surveys.htm#45-05>, posljednji pristup 28. siječnja 2019.